

วารสารสังคมมนุษย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Journal of Society and Human
Suan Dusit Rajabhat University

ISSN 0858-8015

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557 Volume 32 No. 1 January – June 2014

วารสารสังคมมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ISSN 0858-8015

Journal of Society and Human
Suan Dusit Rajabhat University

วารสารราย 6 เดือน ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557
Volume 32 No. 1 January – June 2014

วารสารสังคมมนุษย์ ISSN 0858-8015
ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้สู่บทความวิชาการ บทความวิจัย หรือบทความปริทรรศน์ จากนักวิชาการ คณาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจ ทั้งจากภายในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาอื่น

ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ จันทร์เจริญ อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรแก้ว เกาวิเศษ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ : อาจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์พรเพ็ญ ไตรพงษ์

กองบรรณาธิการ :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิมะโรจนานันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัทธนันท์ ธรรมชาติรัมย์โชค	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปรานนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธีร์ ศรีดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวรรตน์ เตชะโชควิวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
อาจารย์ ดร.สิริมา เขียงเขาวัว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ อัมพร ศรีประเสริฐสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ กนกวรรณ กุลสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ วิลาสินี อับดุลลอหมาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ศุภศิริ บุญประเวศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ รัชฎาพร อีราวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ออกแบบ : อาจารย์จุฬารัตน์ วิชานาคี

จัดรูปเล่ม : อาจารย์ธนา วีระเดชะ

สำนักงาน : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
295 อาคาร 1 ชั้น 1 ห้อง 1110 ถนนราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร.0 222 45800, 5803
Website: <http://human.dusit.ac.th>

พิมพ์ที่ : หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 ถนนกำนันแมน แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150 โทรศัพท์ 0-2802-0377, 0-2802-0379, 08-1566-2540

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองและประเมินคุณภาพบทความ

ศาสตราจารย์ ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวิ อุคมธรรมานภาพ	คณะกรรมการสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม สายใจ	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สรรเสริญ อินทร์ตัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต สวัสดิ์ผล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ วิภา ศุภจารีรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทรนนท์	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ชาดตระกูล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเชษฐ สุนทรโชติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ อินทรพรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพงษ์ สีสากิจไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภาพ คงฤทธิ์ระจัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญสม พิมพ์หนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ พนาวาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริศนา มัชฌิมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โภญจนาท เจริญสุข	มหาวิทยาลัยเกริก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญาณิศา โชติชื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ชญาณุช ลักษณะวิจารณ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.วิภาดา ประสานทรัพย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
อาจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร.กาญจนา ต้นโพธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สิริชญา คอนกรีต	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ วรชัยยุทธ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.ธเนศ อิมสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อาจารย์ ดร.สีบวงค์ กาฬวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
อาจารย์ ดร.วณิภา ศิริวรสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
อาจารย์ ดร.ธนภัทร ปัจฉิมม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ศุภมิตร บัวเสนาะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.สฤกษ์ ศรีโยธิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.วิลาสินี พลอยล้อมแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.วนิดา อัญชสีวิทยกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.วัชรพล วิบูลยศรีน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ขอเขียนหรือข้อความใดๆ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ที่พนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันด้วยประการใดๆ

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมมนุษย์เป็นวารสารที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มาเป็นระยะยาวนานกว่า 30 ปี โดยในระยะแรกมุ่งเป็นเวทีทางวิชาการให้คณาจารย์และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้พัฒนางานวิชาการและแลกเปลี่ยนมุมมองทางวิชาการระหว่างกัน ในระยะต่อมาทางคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เห็นว่าควรเปิดเวทีให้นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนใจภายนอกได้ร่วมเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ งานวิจัย และผลงานสร้างสรรค์อื่นๆ ด้วย สำหรับฉบับนี้นับเป็นปีที่ 32 ทางกองบรรณาธิการได้มีความเห็นร่วมกันว่าควรปรับเปลี่ยนขนาดรูปเล่มให้มีขนาดตามสากลนิยมมากขึ้นเพื่อสะดวกแก่การตีพิมพ์กราฟ ตารางเสนอผลงานวิจัยเพื่อให้เกิดสะดวกต่อผู้อ่าน ทั้งนี้ในฉบับนี้ได้มีผู้นิพนธ์ทั้งภายในและภายนอกส่งผลงานมาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา และได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ ดังต่อไปนี้

- ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ Work and Travel ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต *โดยกฤษณะ กองพลี, พิริยะ วัฒนะกิจ, พัชฎวีตรา ทวีวัฒน์ชุตติกุล, ศิริวิมล มงคลศรีมีโรจน์ และสุตารัตน์ เจตนปัญญาภัค*

- การประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต *โดย รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ, อัมพร ศรีประเสริฐสุข, ปทุมพร โพธิ์กาศพัศรินทร์ ก่อเลิศรวงศ์*

- การบริการสาธารณะใหม่ : องค์การบริการภาครัฐระดับพื้นที่ *โดยศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์*

- การศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง *โดยนริศรา จินดาพันธุ์, อัมพร ศรีประเสริฐสุข*

- ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช *โดยวิริยดา ชินวงศ์ พนิดา วิจิตรปัญญา, วิชุดา หัวดอน, บุญญานันท์ จันทร์สุข, ธันยาภานต์ รัตนรักษ์ และอาจารย์กนกวรรณ กุลสุทธิ์*

- ไตรสิกขา : พื้นฐานการพัฒนาคนและจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน *โดยเกษม แสงนนท์*

- พุทธธรรมเพื่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ *โดยพระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก (โพธิ์เงิน)*

- สมานิกาวนา : แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทย *โดยพระครูสังฆรักษ์จำนงค์ ฉาวธรรมโม (สุวรรณपाल)*

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้นิพนธ์ทุกท่านที่ผลิตผลงานทางวิชาการอันมีคุณค่า และส่งตีพิมพ์ในวารสารสังคมมนุษย์ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ประเมินและกลั่นกรองคุณภาพบทความ หวังอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะประการใดเพื่อการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี และกองบรรณาธิการจะพยายามพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ดร.อุทัย สติมัน
บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ Work and Travel ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต <i>กฤษณะ กองพลีพิริยะ วัฒนะกิจพัชย์ วิทยุตราทวิวัฒน์ ชุตติกุลศิริวิมล มงคลรัมย์โรจน์ และสุदारัตน์เจตน์ปัญญาภัค</i>	1
การประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต <i>รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ อัมพร ศรีประเสริฐสุข ปทุมพร โพธิ์ภาค พัทรินทร์ ก่อเลิศรพวงศ์</i>	15
การบริการสาธารณะใหม่ : องค์การบริการภาครัฐระดับพื้นที่ <i>ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์</i>	23
การศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง <i>นริศรา จินดาพันธ์ อัมพร ศรีประเสริฐสุข</i>	31
ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตร ภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช <i>วิริยดา ชินวงศ์ พนิดา วิจิตรปัญญา วิชดา หัวดอน บุญญานันท์ จันทร์สุข ธัญญากานต์ รัตน์รักษ์ ช และกนกวรรณ กุลสุทธิ</i>	39
ไตรสิกขา : พื้นฐานการพัฒนาคนุษย์และการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน <i>เกษม แสงนนท์</i>	51
พุทธธรรมเพื่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ <i>พระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก (โพธิ์เงิน)</i>	65
สมาธิภาวนา : แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทย <i>พระครูสังฆรักษ์จำนงค์ ถาวรธมโม (สุวรรณपाल)</i>	75

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล
(Work and Travel) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
Factors Affecting the Decision of Students Taking Bachelor's Degree in
Suan Dusit Rajabhat University in Joining Work and Travel Program

กฤษณะ กองพลี พิริยะ วัฒนะกิจ พัชณวีตรา ทวีวัฒน์ชุตติกุล ศิริวิมล มงคลรัศมีโรจน์¹
และสุภารัตน์ เจตน์ปัญญาภัก²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวนทั้งสิ้น 56 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้สถิติค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยพบผลการศึกษา 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล อยู่ในระดับมาก 5 ประการ ดังนี้ 1. ด้านการบริการ 2. ด้านบุคลากร 3. ด้านแรงจูงใจ 4. ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และ 5. ด้านราคา และประการสุดท้ายพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญในเรื่องของความเหมาะสมของอัตราค่าธรรมเนียมเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้น ยังให้ความสำคัญในเรื่องของได้การได้รับประสบการณ์ในการชีวิตด้วยตนเอง ในทางตรงกันข้าม ด้านบุคลากรได้รับความสำคัญน้อยที่สุด

คำสำคัญ: ปัจจัย โครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล

Abstract

The objective of this research was to examine factors affecting decision making of bachelor's degree students of Suan Dusit Rajabhat University in joining Work and Travel program. The subjects were totally 56 students. Research tools included a set of questionnaire and an in-depth interview. Data analysis employed percentage and means for quantitative data whereas content analysis was used for qualitative data. Two major findings revealed: there were 5 aspects affected the students' making decision, that is, services, consulting with officer, motivation, public

¹นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

²อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

relation, and price respectively; and the interview revealed that students were concerned about reasonable fees as well as gaining life experiences; however, consulting with the program officer was less concerning.

Keywords : factors, Work and Travel program

บทนำ

ในปัจจุบันนักเรียนนอกจากจะมีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ก็ยังมีนักศึกษาบางกลุ่มที่มีความสนใจ ในการทำงานพิเศษระหว่างเรียนหรือที่เรียกว่างาน “Part Time” เหตุผลของการทำงานพิเศษอาจเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมต่างๆเพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของบุพการีหรือเพื่อต้องการหาประสบการณ์ในการทำงานซึ่งถือเป็นกำไรชีวิต (นพพล ปานธานี, 2552)

การใช้ชีวิตในต่างประเทศเป็นเรื่องใหม่ในหมู่นักศึกษา เวลาในช่วงปิดภาคเรียนเป็นช่วงเวลาที่นักศึกษามีเวลาว่างในการแสวงหาโอกาสและประสบการณ์ที่ตนเองต้องการ จุดประสงค์ในการเดินทางไปหาประสบการณ์ ณ ต่างประเทศของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันไป เช่น เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อต้องการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเรียนรู้การใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม ตลอดจนการหารายได้พิเศษในช่วงปิดภาคเรียน ทำให้โครงการต่างๆมากมายเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของนักศึกษาที่มีความสนใจใช้เวลาว่างเดินทางท่องเที่ยวและสามารถหารายได้พิเศษไปพร้อมกันในช่วงปิดเทอม (กฤติกา ปวิณวิทย์โชติ, 2554)

Thaigoabroad TEAM (2557) กล่าวว่า โครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล เป็นโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในระดับอุดมศึกษา ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้เยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ในการใช้ชีวิตที่ประเทศอเมริกา พร้อมทั้งสามารถทำงานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและได้รับสิทธิในการคุ้มครองและดูแล โดยเปิดโอกาสให้เยาวชน ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่เกิน 28 ปี และต้องมีสถานภาพเป็นนักศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี หรือปริญญาโท เท่านั้น โดยจะได้วีซ่าประเภทเจ-1 (J-1) สำหรับพำนักอยู่ในประเทศอเมริกาเป็นระยะเวลา 2 - 4 เดือน โดยต้องเข้าร่วมโครงการโดยผ่านทางหน่วยงานและองค์กรที่ผ่านการรับรองจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการสามารถเลือกลักษณะงาน ตำแหน่งงาน หรือรัฐ ที่ต้องการจะไปได้ ซึ่งองค์กรนายจ้างส่วนใหญ่ในโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ยูเอสเอ (Work and Travel USA) จะเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจที่ให้บริการ เช่น สวนสนุก ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม รีสอร์ท เป็นต้น โดยเฉลี่ยค่าตอบแทนที่จะได้รับอยู่ที่ประมาณ 6 - 10 เหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อชั่วโมง โดยจะขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ได้ทำ โดยจะต้องได้งานทำไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่จะต้องไม่เกิน 40 ชั่วโมง มีระยะเวลาในการทำงาน 8 สัปดาห์เป็นอย่างน้อย แต่จะไม่เกิน 16 สัปดาห์ และเมื่อหลังจากที่สิ้นสุดระยะเวลาในการทำงานแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถที่จะท่องเที่ยวในสหรัฐต่อได้อีกเป็นระยะเวลา 30 วัน

หนึ่งในจุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล คือการฝึกใช้ชีวิตอยู่ด้วยตนเองและฝึกความอดทนต่อความยากลำบากจากการใช้ชีวิตและการทำงาน โดยผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงินค่อนข้างดี สืบเนื่องจากค่าใช้จ่ายตลอดโครงการมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 100,000 - 200,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่มากต่อการใช้เวลาเพียง 3 เดือน ดังนั้นผู้ปกครองจึงมีความคาดหวังว่าบุตรหลานที่เข้าร่วมโครงการจะได้พัฒนาทักษะต่างๆที่กล่าวมา

นอกจากนี้การเข้าร่วมโครงการอาจส่งผลโดยตรงต่อในอนาคตของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ เพราะนักศึกษาอาจสามารถนำไปใช้ในการเขียนใบประวัติย่อ (resume) เพื่อใช้ในการสมัครงานในอนาคต เนื่องจากในมุมมองของผู้สัมภาษณ์ หากผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์เคยมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือทำงาน ย่อมมีความน่าสนใจมากกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จึงมีความน่าสนใจ ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทตัวแทนดำเนินการในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของนักศึกษา นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตยังสามารถใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล เพื่อเป็นประโยชน์กับนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต โดยวิธีการคัดเลือกแบบตามสะดวก ซึ่งแบ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 50 คน และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 6 คนใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. การสัมภาษณ์ โดยกำหนดคำถามสัมภาษณ์ที่มีรายละเอียดครอบคลุม 4 ประเด็น ดังนี้
 - 2.1 เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล
 - 2.2 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล
 - 2.3 ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล
 - 2.4 สิ่งที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล
3. การสร้างแบบสอบถาม
 - 3.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม
 - 3.2 นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม
 - 3.3 แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
 - 3.4 นำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูล
4. การสร้างแบบสัมภาษณ์
 - 4.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์
 - 4.2 นำคำถามสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม
 - 4.3 แก้ไขปรับปรุงคำถามสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
 - 4.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 5.1 แบบสอบถาม
 - 5.1.1 ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง โดยให้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง
 - 5.1.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถาม
 - 5.1.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติ
 - 5.2 การสัมภาษณ์
 - 5.2.1 ผู้วิจัยกรอรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์
 - 5.2.2 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นักศึกษา จำนวน 6 คน โดยบันทึกเสียง
 - 5.2.3 ผู้วิจัยถอดเสียงสัมภาษณ์โดยละเอียด และนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage)

ค่าเฉลี่ย (Means)

และนำเสนอในรูปแบบของแผนภูมิ ตาราง และการบรรยาย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. จากแบบสอบถาม และ 2. จากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล นั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการบริการ 2. ด้านบุคลากร 3. ด้านแรงจูงใจ 4. ด้านราคา และ 5. ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ดังแสดงในตารางที่ 1-5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในด้านการบริการ

1. ด้านการบริการ	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าระดับ ความ หมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
1.1 ความหลากหลาย ของตำแหน่งงาน	28	54	14	0	0	4.14	สำคัญ มาก	4
1.2 ความหลากหลาย ของประเภทที่อยู่อาศัย	28	48	22	2	0	4.02	สำคัญ มาก	5
1.3 การจัดการเรื่องการทำ วีซ่าและเที่ยวบินให้ทั้งไป- กลับ	52	36	10	2	0	4.38	สำคัญ มาก	2
1.4 การประกันอุบัติเหตุ ตลอดโครงการ	56	34	10	0	0	4.46	สำคัญ มาก	1
1.5 สำนักงานของเอเจนซี่ ประจำเมืองนั้นๆ	38	50	12	0	0	4.26	สำคัญ มาก	3
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						4.25	สำคัญ มาก	-

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในด้านการบริการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องการประกันอุบัติเหตุตลอดโครงการมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 (ค่าเฉลี่ย = 4.46) อันดับที่ 2 คือ การจัดการเรื่องการทำวีซ่าและเที่ยวบินให้ ทั้งไป-กลับ (ค่าเฉลี่ย = 4.38) อันดับที่ 3 คือสำนักงานของบริษัทตัวแทนดำเนินการประจำเมืองนั้นๆ (ค่าเฉลี่ย = 4.26) และอันดับสุดท้ายคือ ความหลากหลายของประเภทที่อยู่อาศัย (ค่าเฉลี่ย = 4.02) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในด้านบุคลากร

2. ด้านบุคลากร	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าระดับ ความ หมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
2.1 ความรู้และ ความสามารถของ เจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูล แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ	48	40	12	0	0	4.36	สำคัญ มาก	1
2.2 ความต่อเนื่องของการ ประสานงานและการ สื่อสารกับผู้เข้าร่วม โครงการ	40	44	16	0	0	4.24	สำคัญ มาก	2
2.3 ความเหมาะสมของ จำนวนเจ้าหน้าที่ในการ ให้บริการ	26	48	26	0	0	4	สำคัญ มาก	3
2.4 ความสุภาพและการ ให้บริการด้วยความเต็มใจ ของเจ้าหน้าที่	48	40	12	0	0	4.36	สำคัญ มาก	1
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						4.24	สำคัญ มาก	-

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในด้านบุคลากรในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องความสุภาพ การให้บริการด้วยความเต็มใจของเจ้าหน้าที่ และความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอันดับแรกโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ (ค่าเฉลี่ย = 4.36) รองลงมาคือ ความต่อเนื่องของการประสานงานและการสื่อสารกับผู้เข้าร่วม

โครงการ (ค่าเฉลี่ย = 4.24) และความเหมาะสมของจำนวนเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ (ค่าเฉลี่ย = 4) เป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในด้านแรงจูงใจ

3.ด้านแรงจูงใจ	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าระดับ ความ หมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
3.1 การสนับสนุน จากครอบครัว	52	26	8	2	2	3.94	สำคัญ มาก	5
3.2 การมีโอกาสดูงาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา	46	26	22	2	4	4.08	สำคัญ มาก	4
3.3 เรียนรู้ภาษาและ วัฒนธรรม และมี ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ชาวต่างชาติ	54	26	16	4	0	4.3	สำคัญ มาก	3
3.4 การสร้างรายได้ ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ	30	48	22	0	0	4.68	สำคัญ มากที่สุด	1
3.5 การเรียนรู้การใช้ชีวิต ด้วยตนเอง	50	36	14	0	0	4.36	สำคัญ มาก	2
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						4.15	สำคัญ มาก	-

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในด้านแรงจูงใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างรายได้ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการมากเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย = 4.68) รองลงมาคือ การเรียนรู้การใช้ชีวิตด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.36) อันดับที่ 3 คือเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนชาวต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย = 4.3) และอันดับสุดท้าย คือ การสนับสนุนจากครอบครัว (ค่าเฉลี่ย = 3.94)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในด้านราคา

4. ด้านราคา	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย X̄	ค่าระดับ ความ หมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
4.1 ความเหมาะสมของ อัตราค่าธรรมเนียมเมื่อ เทียบกับเอเจนซีอื่น	38	30	30	2	0	4.04	สำคัญ มาก	2
4.2 การแสดงอัตราค่าเข้า ร่วมโครงการและ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ อย่าง ละเอียด	36	42	22	0	0	4.14	สำคัญ มาก	1
4.3 การผ่อนชำระ ค่าบริการเป็นรายงวด	26	40	30	4	0	3.88	สำคัญ มาก	3
4.4 ความหลากหลายของ ช่องทางการชำระเงิน	22	34	42	2	0	3.76	สำคัญ มาก	4
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						3.95	สำคัญ มาก	-

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในด้านราคาในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเรื่องการแสดงอัตราค่าเข้าร่วมโครงการและค่าใช้จ่ายอื่นๆอย่างละเอียดเป็นอันดับที่ 1 (ค่าเฉลี่ย = 4.14) อันดับ 2 คือ ความเหมาะสมของอัตราค่าธรรมเนียมเทียบกับเอเจนซีอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.04) อันดับที่ 3 คือ การผ่อนชำระค่าบริการเป็นรายงวด (ค่าเฉลี่ย = 3.88) และความหลากหลายของช่องทางการชำระเงินเป็นอันดับสุดท้าย (ค่าเฉลี่ย = 3.76) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์

5.ด้านการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าระดับ ความ หมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
5.1 ความหลากหลายของ การประชาสัมพันธ์	24	44	32	0	0	3.92	สำคัญ มาก	4
5.2 การจัดบูทรับสมัคร ในสถานศึกษาของ ผู้เข้าร่วมโครงการ	24	46	30	0	0	3.94	สำคัญ มาก	3
5.3 การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการขายใน มหาวิทยาลัยอย่าง สม่ำเสมอ	26	40	34	0	0	3.92	สำคัญ มาก	4
5.4 การโฆษณา ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อ ต่างๆ	32	40	26	2	0	4.02	สำคัญ มาก	2
5.5 เว็บไซต์ที่ให้ข้อมูล ครบถ้วนและเป็น ประโยชน์	40	36	24	0	0	4.16	สำคัญ มาก	1
5.6 บทสัมภาษณ์ จากผู้เข้าร่วมโครงการ	24	46	30	0	0	3.94	สำคัญ มาก	3
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						3.98	สำคัญ มาก	-

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลครบถ้วนและเป็นประโยชน์มากที่สุดเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) รองลงมา คือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่างๆ (ค่าเฉลี่ย = 4.02) อันดับที่ 3 คือ บทสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมโครงการและการจัดบูทรับสมัครในสถานศึกษาของผู้เข้าร่วมโครงการโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 3.94) และความหลากหลายของการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในมหาวิทยาลัยอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.92) เท่ากันเป็นอันดับสุดท้าย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล จาก การสัมภาษณ์

ผลจากการสัมภาษณ์ นักศึกษาจำนวน 6 คน พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงทรรศนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ Work and Travel 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลากร 2. ด้านการบริการ 3. ด้านราคา 4. ด้านแรงจูงใจ และ 5. ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านบุคลากร

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่เปรียบเสมือนขั้นตอนแรกของการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หากเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลที่ครบถ้วน เป็นประโยชน์ และดึงดูดผู้เข้าร่วมโครงการได้ โอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการก็จะเพิ่มมากขึ้น และหากเจ้าหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและสามารถให้ข้อมูล อธิบายรายละเอียดต่างๆของโครงการได้เป็นอย่างดีก็จะเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

2. ด้านการบริการ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านการบริการ เนื่องจากหากทางบริษัท ตัวแทนดำเนินการมีการอำนวยความสะดวกในเรื่องเอกสาร วีซ่า ตั๋วเครื่องบิน ที่พักและสิ่งต่างๆ ที่มีความจำเป็นระหว่างเข้าร่วมโครงการในมุมมองของผู้เข้าร่วมโครงการและทางครอบครัว จะเกิดความไว้วางใจ และมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอย่างมาก

3. ด้านราคา

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านราคามากที่สุด เพราะอัตราค่าธรรมเนียมรวมถึงค่าบัตรโดยสารเครื่องบินมีราคาค่อนข้างสูง และผู้เข้าร่วมโครงการยังเป็นผู้ที่ไม่มีรายได้ ดังนั้นค่าใช้จ่ายทั้งหมดจึงมาจากผู้ปกครอง ซึ่งหากทางเอเจนซี่มีช่องทางและวิธีการชำระเงินที่หลากหลาย จะเป็นการเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้

4. ด้านแรงจูงใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับด้านแรงจูงใจเป็นอย่างมาก เพราะการเข้าร่วมโครงการสามารถส่งผลต่ออนาคตอย่างมาก ทั้งจากการทำงาน ประสบการณ์ และการเรียนรู้ ภาษาและวัฒนธรรม

5. ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่รู้จักโครงการมาจากการประชาสัมพันธ์ภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น หากมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีและทั่วถึง ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายผลคือ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยออกเป็น 3 ด้านดังนี้ 1. ด้านการบริการ 2. ด้านราคา และ 3. ด้านแรงจูงใจโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการบริการ

ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านการบริการส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้เข้าร่วมโครงการ มีความคาดหวังว่าจะได้รับการต้อนรับจากทางเจ้าหน้าที่ การให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ รวมทั้งความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความอุ่นใจแก่ทั้งตัวผู้เข้าร่วมโครงการและผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Maslow' Hierarchy of needs อ้างถึงใน ปณิต มีแสง, 2550) ในขั้นที่ 2 มาสโลว์ ได้กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เช่น ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ งานที่มั่นคง บำเหน็จ บำนาญ ประกันชีวิต เป็นต้น กล่าวคือ หากผู้เข้าร่วมโครงการมีความไว้วางใจกับการบริการจากบริษัทตัวแทนดำเนินการมากเท่าไร โอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

2. ด้านราคา

ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านราคามีความสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยอาจเป็นเพราะว่า อัตราค่าธรรมเนียมรวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆระหว่างโครงการ มีราคาค่อนข้างสูง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับประเด็นนี้เป็นอย่างมาก และได้แสดงความคิดเห็นว่า หากทางบริษัทตัวแทนดำเนินการมีช่องทางการชำระเงิน ที่หลากหลายและมีระบบการผ่อนจ่ายที่จะช่วยในส่วนของผู้เข้าร่วมโครงการ จะเป็นการเพิ่มโอกาสการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการ โดยค่าใช้จ่ายระหว่างโครงการทั้งหมดผู้ปกครองจะเป็นผู้ออกทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติกา ปวีณวิทย์โชติ (2554) ซึ่งศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาในการเลือกบริษัทเพื่อเข้าร่วมโครงการ เวิร์ค แอนด์ ทราเวล ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมโครงการโดยส่วนใหญ่มาจาก พ่อ แม่ และญาติ ซึ่งสาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านราคาเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 25,000 บาท จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 32

3. ด้านแรงจูงใจ

ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะหาประสบการณ์จากทั้งการทำงาน การท่องเที่ยวและใช้ชีวิตในต่างประเทศเพื่อหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว (สรชัย พิศาลบุตร, 2526 อ้างถึงในประภัสรา เนียมรุ่ง, 2556 หน้า 10) กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์อาจแตกต่างกันไปตามสภาพทางสังคมของแต่ละคน ซึ่งการแสดงออกอาจมีเหตุผลหลายอย่างประกอบกัน กล่าวคือ ส่วนหนึ่งมาจากความพอใจส่วนตัว และอีกส่วนหนึ่งเพื่อต้องการแสดงสถานภาพของตนเพื่อให้สังคมยอมรับและยกย่อง สำหรับบางคนการเดินทางท่องเที่ยวมีเหตุผลมาจากความต้องการที่จะหลีกเลี่ยง ภารกิจประจำวันที่ซ้ำซาก นอกจากนี้ยัง

มีการเดินทางเพื่อตอบสนองความอยากรู้ อยากรมีประสบการณ์แปลกใหม่ และทฤษฎีนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎี บัญชีการ (2553) กล่าวถึงเหตุผลที่ใช้อธิบายพฤติกรรมในการเดินทางของมนุษย์ ในข้อที่ 8 ว่า เพื่อการติดต่อด้านธุรกิจและด้านอาชีพ มีผู้คนเป็นจำนวนมากที่เดินทางเพื่อประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจด้านการค้า การเมือง การศึกษา เป็นต้น แต่การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ชนิดนี้ส่วนใหญ่จะแฝงไปด้วยความสนุกสนานและเพลิดเพลิน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ที่มีผลต่ออนาคตของผู้เข้าร่วมโครงการอย่างมาก ทั้งในด้านการทำงานที่สามารถนำข้อมูลอ้างอิงการเข้าร่วมโครงการประกอบไปกับประวัติย่อที่ใช้ในการสมัครงานได้ และยังสามารถนำปัญหาที่พบระหว่างการทำงานนำไปปรับใช้ในการทำงาน นอกจากนี้ ปัจจัยด้านแรงจูงใจยังมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงาน ในหัวข้อย่อย การจูงใจช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานของคุณ ในหัวข้อความสำคัญของแรงจูงใจ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลง (Variability) รูปแบบการทำงานหรือวิธีทำงานในบางครั้งก่อให้เกิดการค้นพบของทางดำเนินงานที่ดีกว่าหรือประสบผลสำเร็จมากกว่า นักจิตวิทยาบางคน เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องหมายของความเจริญก้าวหน้าของคุณแสดงให้เห็นว่าคุณกำลังแสวงหาการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ให้ชีวิต บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง เมื่อตื่นนอนเพื่อจะบรรลุวัตถุประสงค์ใดๆ หากไม่สำเร็จบุคคลก็มักพยายามค้นหาสิ่งผิดพลาดและพยายามแก้ไขให้ดีขึ้นในทุกวิถีทาง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงาน กระทั่งในที่สุดจึงค้นพบแนวทางที่เหมาะสมซึ่งอาจจะต่างไปจากแนวเดิม

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ 4 ประการดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จากแบบสอบถาม มี 5 ด้าน ได้แก่ **ด้านการบริการ** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.25) โดยให้ความสำคัญในเรื่องประกันอุบัติเหตุตลอดโครงการมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.46) **ด้านบุคลากร** พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.24) โดยให้ความสำคัญในเรื่องความสุภาพและการให้บริการด้วยความเต็มใจของเจ้าหน้าที่มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.36) **ด้านแรงจูงใจ** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.15) โดยให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างรายได้ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.68) **ด้านราคา** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.95) โดยให้ความสำคัญในเรื่องการแสดงอัตราค่าเข้าร่วมโครงการและค่าใช้จ่ายอื่นๆ อย่างละเอียดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.14) และ **ด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.98) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง เว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลครบถ้วนและเป็นประโยชน์มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.16)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญใน **ด้านบุคลากร** เป็นอย่างมาก เพราะหากเจ้าหน้าที่มีความเป็นกันเองและสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ โอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการก็จะ

เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับกับ**ด้านการบริการ**ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ความสำคัญในระดับมาก เพราะหากทางเอเจนซีมีการอำนวยความสะดวกเรื่องเอกสารต่างๆที่จำเป็นระหว่างโครงการ จะส่งผลทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสะดวกสบาย จึงทำให้โอกาสในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการมีมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับด้านราคา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญใน**ด้านราคา**เป็นอย่างมาก เนื่องจากอัตราค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นปัจจัยหลัก หากทางบริษัทตัวแทนดำเนินการเพิ่มช่องทางในการชำระหรือระบบชำระเป็นรายงวดก็จะเป็นการเพิ่มความสะดวกสบายและส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอีกด้วย อีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญคือใน**ด้านแรงจูงใจ** ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ เป็นอย่างมาก เนื่องจากมองถึงอนาคตว่าจะได้รับทั้งประสบการณ์ในการทำงาน และการใช้ชีวิต รวมถึงการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม และในประเด็นสุดท้ายใน**ด้านของการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์** ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับด้านนี้เพราะว่าการประชาสัมพันธ์ในมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสำคัญ เป็นการที่นักศึกษาจะได้รับข้อมูลและรายละเอียดของโครงการในเบื้องต้น ซึ่งหากนักศึกษาได้รับข้อมูลและรายละเอียดที่ดีจะมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้

3. สรุปผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล พบว่า ในด้านบุคลากรควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรู้และความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ด้านราคา พบว่า ควรมีการแสดงรายละเอียดอัตราค่าใช้จ่ายต่อการเข้าร่วมโครงการ และจัดให้มีระบบการผ่อนชำระเป็นรายงวด ส่วนในด้านการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้และรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล แก่นักศึกษาให้มากขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ทราเวล กับกลุ่มตัวอย่างจากสถาบันการศึกษาอื่น เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่หลากหลายและชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกา ปวีณวิทย์โชติ. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาในการเลือกบริษัทเพื่อเข้าร่วมโครงการ *Work and Travel in USA*. มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพมหานคร.
- นรพล ปานธานี. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ *Work and Travel* ของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่.
- ปณิต มีแสง. (2550). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการ” สืบค้นเมื่อ 2557, ตุลาคม 1, เข้าถึงได้จาก: www.brd.ocsc.go.th/PublicQWL/.
- ประภัสรา เนียมรุ่ง. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังในการกลับมาท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนศาสดารามของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพมหานคร.
- โมทิฟ เอ็ดดูเคชั่น. (2552). “วีซ่า J-1 คืออะไรและเหมาะกับใคร” สืบค้นเมื่อ 2557, กันยายน 22, เข้าถึงได้จาก: www.motiveedu.com.

วิทยา บุญปรากฏ. (2553). *ระดับการจูงใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ*. สาขาวิชา
บริหารธุรกิจ .บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา: ชลบุรี.

Thaigoabroad TEAM. (2557). “รู้กันไว้ ก่อนไป Work and Travel” สืบค้นเมื่อ 2557,
กันยายน 1, เข้าถึงได้

จาก: www.thaigoabroad.com/index.

การประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
The Evaluation of Industrial and Organizational
Psychology Curriculum,
Faculty of Humanity and Social Science,
Suan Dusit Rajabhat University

เมธาวี อุดมธรรมานภาพ¹
อัมพร ศรีประเสริฐสุข ปทุมพร โพธิ์กาศ และพัชรินทร์ ก่อเลิศรวงศ์²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ อาจารย์และนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ประจำปีการศึกษา 2556 จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้คือ แบบสอบถามการประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินกลุ่มอาจารย์ พบว่า ผลการประเมินหลักสูตร ใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้นและการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นย่อยของแต่ละด้าน พบว่าผลการประเมินในทุกด้านได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด ยกเว้นการประเมินเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ในด้านสถานที่เรียน ในกลุ่มอาจารย์ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินกลุ่มนักศึกษา พบว่าผลการประเมินหลักสูตรใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้นและการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่าผลการประเมินเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านสถานที่เรียน นักศึกษามีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

¹ รศ.ดร. ประจําหลักสูตรปฐมวัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

คำสำคัญ : หลักสูตร ประเมินผลหลักสูตร จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ

Abstract

A study on "The Evaluation of Industrial and Organizational Psychology Curriculum, Faculty of Humanity and Social science, Suan Dusit Rajabhat University" The objective of this research was to evaluate the Industrial and Organizational Psychology Curriculum and the result were used to improve and develop Industrial and Organizational Psychology Curriculum. Sample Group were Lecturers and students in Industrial and Organizational Psychology Department amount 100 People. Tools used to collect data in this research was questionnaire of "Evaluation of Industrial and Organizational Psychology Curriculum" that was a 5-rating scale and using statistical data analysis including percentage, mean arithmetic average (\bar{X}) and standard deviation (S.D.). The research results were as follows:

1. In lecturer's opinion evaluating was found that the evaluation in 3 domains in curriculum, basic factor and method of teaching and curriculum management, were in the best level. In part of sub domain found that the evaluation of overall were in the best level except only the evaluation about basic factors in part of location in the opinion of lecturers were in the good level.

2. In student's opinion evaluating the psychology curriculum in the opinion of students was found that the evaluation in 3 domains in curriculum, basic factor and method of teaching and curriculum management, were in the good level. In part of sub domain found that the evaluation of overall were in the best level except only the evaluation about basic factors in part of location in the opinion of students were in the medium level.

Keywords: Curriculum, Industrial and Organizational Psychology

บทนำ

หลักสูตรถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต้นๆของกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพที่เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม และจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนและผู้เข้ารับบริการทางการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผลผลิตทางการศึกษาหรือผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ สิ่งสำคัญที่ช่วยให้การ

จัดการเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายได้ก็คือ หลักสูตร (กาญจนา คุณรักษ์, 2527 : 1) โดย หลักสูตรที่ดีควรมีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ตอบสนองความต้องการของสังคม และเสริมสร้างคุณธรรมด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527 : 1)

การประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินตามหลักสูตรทราบถึงปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนานั้นว่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใดหรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข และเพื่อตรวจสอบดูว่า หลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองต่อวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ มีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535 ก : 203) ผลการประเมินหลักสูตร จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งใจ ซึ่งการประเมินหลักสูตรจะทำให้ทราบปัญหาและข้อมูลในการแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรให้ชัดเจนต่อไป (ทิศนา ขัมมณี , 2535 : 133 - 134)

จากความสำคัญของการประเมินหลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจและสังคม หลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ฉบับปรับปรุงตามกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิ (พ.ศ. 2554) ได้เปิดการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2555 ซึ่งหากนับถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2556 เป็นเวลา 2 ปีการศึกษา จึงได้ดำเนินการประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อดี ข้อจำกัด ปัจจัยตัวแปร ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งความคาดหวังและความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลจากการประเมินครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวให้เป็นหลักสูตรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน องค์การ ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตร
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาจารย์ นักศึกษาและสิ่งประกอบ

เรียนการสอนในหลักสูตร

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมในการจัดกระบวนการเรียนการสอน
4. เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรของหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ

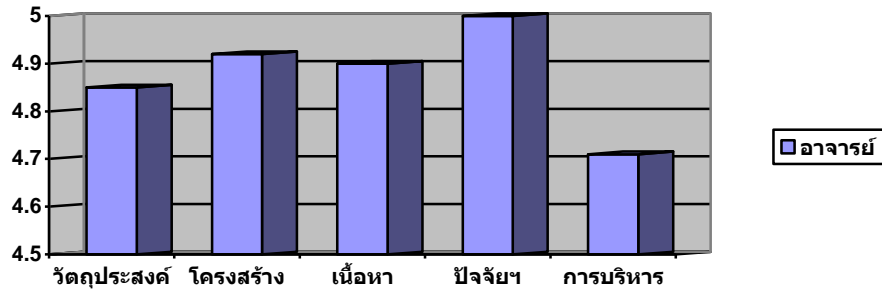
วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการดำเนินการประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบการสำรวจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ความเหมาะสมด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาจารย์ นักศึกษา และสื่อประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตร จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ อาจารย์ประจำหลักสูตร จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การจำนวน 7 คน และนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ชั้นปีที่ 1-2 (รหัส 55-56) จำนวน 125 คน รวมทั้งสิ้น 132 คน กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้หลักการของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ, 2544 : 132) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 99 คน เพื่อให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนที่มีความเหมาะสม คณะผู้วิจัย จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จำนวน 6 คน และนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ชั้นปีที่ 1-2 (รหัส 55-56) จำนวน 94 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 100 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยหลักทฤษฎีความน่าจะเป็น โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง

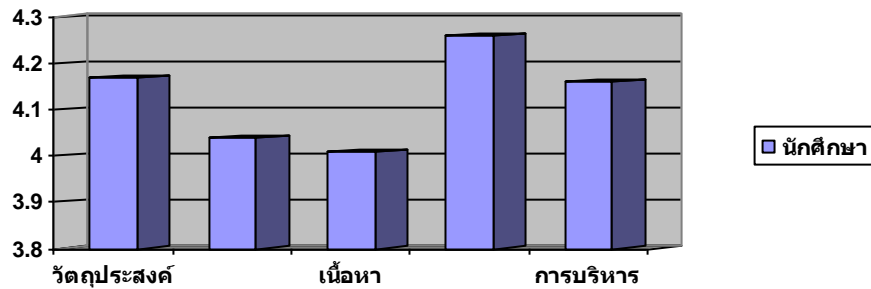
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำไปประเมินหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินจำนวน 2 ฉบับคือแบบประเมินสำหรับอาจารย์และนักศึกษา โดยทั้งสองฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ตอนที่ 2 แบบประเมินเกี่ยวกับหลักสูตร ตอนที่ 3 แบบประเมินเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น และตอนที่ 4 แบบประเมินเกี่ยวกับกระบวนการผลิตด้านการบริหารหลักสูตร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงจากแบบสอบถามการประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ปีพ.ศ. 2551 (2553) โดยศึกษา ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งศึกษารายละเอียดของหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษา สร้างแบบประเมินให้ข้อกระทงคำถามมีความตรงในเนื้อหา และความครอบคลุมปัญหาที่ต้องการศึกษา นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นให้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรได้ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อหาความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) ได้ข้อคำถามจำนวนทั้ง 4 ตอน รวมจำนวนทั้งสิ้น 68 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เนื้อหาส่วนที่เป็นคำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอประกอบ คำบรรยาย

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการประเมินหลักสูตรของอาจารย์และนักศึกษาประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ประจำปีการศึกษา 2556 ใน 5 ประเด็น คือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้นและการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร นำเสนอผลการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงระดับคะแนนเฉลี่ยในการประเมินของอาจารย์

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงระดับคะแนนเฉลี่ยในการประเมินของนักศึกษา

สรุปผลการศึกษา

1. ผลการประเมินกลุ่มอาจารย์ พบว่าผลการประเมินหลักสูตร ใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้นและการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่าผลการประเมินในทุกด้านได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด ยกเว้นในด้านสถานที่เรียน ในกลุ่มอาจารย์ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินกลุ่มนักศึกษา พบว่าผลการประเมินหลักสูตรใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้นและการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่าผลการประเมินด้านสถานที่เรียน นักศึกษามีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

จากผลการประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การประจำปีการศึกษา 2556 ซึ่งได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ อาจารย์และนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การผลการวิจัยในกลุ่มอาจารย์ พบว่า ผลการประเมินเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีผลการประเมินคะแนนเฉลี่ยสูงสุดทุกด้าน ในระดับมากที่สุด ส่วนในด้านปัจจัยเบื้องต้นได้แก่ ด้านคุณลักษณะอาจารย์ผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนด้านตำราเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลการสอน รวมถึงด้านการบริหารหลักสูตร มีผลการประเมินเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านสถานที่เรียนเพียงด้านเดียวที่ได้รับผลการประเมินระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะอาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ที่มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดการภายในหลักสูตรเป็นอย่างดี ตลอดจนมีความเข้าใจแนวทางและนโยบายต่างๆ ของมหาวิทยาลัยในส่วนของการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี จึงทำให้การปฏิบัติงานต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ส่วนในด้านสถานที่เรียนที่มีผลการประเมินระดับมาก อาจเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยมีระเบียบของการจัดสรรห้องเรียนที่แน่นอนและอาจารย์ผู้สอนเองก็มีความเข้าใจในระบบการจัดสรรดังกล่าว แต่ในบางกรณีห้องเรียนอาจมีสภาพหรือขนาดที่ไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในบางรายวิชาหรือบางคาบเรียน ซึ่งทางหลักสูตรก็ได้มีนโยบายในการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ในส่วนของการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มนักศึกษา พบว่า ผลการประเมินเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีผลการประเมินคะแนนเฉลี่ยทุกด้าน ในระดับมาก ส่วนในด้านปัจจัยเบื้องต้นได้แก่ ด้านคุณลักษณะอาจารย์ผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนด้านตำราเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลการสอน รวมถึงด้านการบริหารหลักสูตร มีผลการประเมินเฉลี่ยในระดับมาก ยกเว้นด้านสถานที่เรียนเพียงด้านเดียวที่ได้รับผลการประเมินเฉลี่ยในระดับปานกลาง ซึ่งผลการประเมินของนักศึกษาที่อยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะหลักสูตรได้มีการชี้แจงรายละเอียด รวมถึงข้อมูลต่างๆ ของหลักสูตรให้นักศึกษาได้ทราบเพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมตัวสำหรับการเรียน ตั้งแต่การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ตลอดจนมีการให้ข้อมูลต่างๆแก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ในหลายช่องทาง อาทิ เว็บไซต์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ของหลักสูตร และอาจารย์ที่ปรึกษา จึงทำให้นักศึกษาได้ทราบข้อมูลต่างๆ ของหลักสูตร และมีช่องทางในการติดต่อและแจ้งข้อเสนอนะได้อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรและแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี จึงทำให้ผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

ในส่วนของการประเมินด้านสถานที่เรียนในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะด้วยสภาพของห้องเรียน ในบางครั้งอาจมีสภาพที่ไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียนมีขนาดเล็กเกินไป หรือมีจำนวนที่นั่งไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาหรือ การไม่สะดวกในการใช้ห้องเรียนในบางกรณี ซึ่งหลักสูตรจะได้มีการวางแผนการดำเนินการในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลหลักสูตรในส่วนของอาจารย์และนักศึกษา พบว่าการประเมินค่าเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์การประเมินในระดับมาก ขึ้นไป ซึ่งทางหลักสูตรควรจะมีการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการประเมินรายละเอียดรายด้าน ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยที่น้อยที่สุดในส่วนของการประเมินของกลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษา คือ ด้านสถานที่เรียน ซึ่งในส่วนนี้ทางหลักสูตรควรมีการพิจารณาการจัดสถานที่ร่วมกับทางสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การจัดการด้านสถานที่เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. จากผลการประเมินหลักสูตรจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม พบว่า การประเมินในกลุ่มของอาจารย์มีระดับผลการประเมินและค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลการประเมินในส่วนของนักศึกษา อาจเป็นเพราะอาจารย์มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของหลักสูตร และนโยบายของทางมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มนักศึกษาที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่างๆของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสูตรจึงควรมีการเผยแพร่และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านโครงสร้าง เนื้อหา ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของหลักสูตรให้กับนักศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้นักศึกษาได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเพื่อเป็นการให้ข้อมูลในการพิจารณาด้านการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากการประเมินหลักสูตรในครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2554 ซึ่งในขณะที่ดำเนินการศึกษามักมีนักศึกษาจำนวน 2 ชั้นปีที่เปิดการจัดการเรียนการสอน ในการศึกษาโครงการการประเมินผลหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การครั้งต่อไปควรทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาเพิ่มขึ้น ในแต่ละชั้นปีการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้นและอาจมีการเปรียบเทียบผลการประเมินว่าในแต่ละชั้นปีว่ามีระดับความคิดเห็นในด้านต่างๆอย่างไร

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบัณฑิต (ในกรณีที่มีนักศึกษาจบการศึกษาแล้ว) และผู้ประกอบการผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งข้อมูลที่ได้น่าจะเป็นข้อมูลในการพิจารณาพัฒนาหลักสูตรต่อไป

3. ควรมีการจัดโครงการประเมินผลหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้รับจากการประเมินมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุณานุรักษ์. (2527). *หลักสูตรและการพัฒนา*. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

- ทิศนา แคมมณี. (2535). *การประเมินผลหลักสูตร*. รวมบทความทางการประเมินโครงการ เล่มที่ 4.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2544). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ :
บุญศิริการพิมพ์.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2527). *หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542*.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ. (2553). *การประเมินหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรม
และองค์การ ปี*
พ.ศ. 2551. หลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ.

การบริการสาธารณะใหม่ : องค์กรการบริการภาครัฐระดับพื้นที่ New Public Service: Service Organizational Government in Street Level

ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์¹

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม ด้วยการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐไปสู่แนวคิดการใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและแนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภาคพลเมืองภายใต้พื้นแนวคิดการบริหารสาธารณะใหม่ ทำให้ภาครัฐต้องสนองตอบความต้องการของภาคประชาชนมากขึ้น โดยใช้วิธีการจัดการมาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการบริการภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นบทบาทการบริการสาธารณะของหน่วยงานในระดับพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : การบริการสาธารณะใหม่ องค์กรการบริการภาครัฐระดับพื้นที่ การบริการสาธารณะ

Abstract

Changing the traditional concept of public administration with reforming the concept of a people - centered and the democratic citizenship, base on the concept of new public administration, was encouraged the government, have been respond to the people needs, by using a management tool to improve the governmental services more effectively. Thus, the role of public service of governmental organization in street level is so extremely important.

Keyword: New Public Administration, Service Organizational Government in Street Level, Public Service

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของการบริหารสาธารณะตามแนวความคิดแบบดั้งเดิม เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะเงื่อนไขแวดล้อมของบริบทจากเศรษฐกิจกระแสหลักทำให้เกิดพัฒนาการของตัวแบบทางการบริหาร โดยเฉพาะตัวแบบทางเลือกตามหลักเหตุผล (Rational Choice) ซึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการบริหารสาธารณะเป็นอย่างมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารงานโดยได้นำกลไกการจัดการมาใช้ในการดำเนินงานภาคสาธารณะและเรียกตัวแบบของการบริหารสาธารณะภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมนี้ว่า การบริการสาธารณะใหม่

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

หรือการจัดการสาธารณะใหม่ (Ginandjar, 2008, Eci A., Pieranti, Rodrigues, 2014) และได้นำมาเป็นทางเลือกในการบริหารภาคสาธารณะโดยเน้นการให้บริการ เรียกว่า “การบริการสาธารณะใหม่” โดยหน่วยงานในระดับพื้นที่จะมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะดังกล่าว

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมและการเปลี่ยนแปลงของระบบโลก ภาคเศรษฐกิจมีความซับซ้อนสูง อุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตยภาคพลเมืองนำไปสู่พัฒนาการของความเข้มแข็งของภาคประชาชน ทำให้ภาคประชาชนมีความสามารถและศักยภาพของการผลักดันให้ภาครัฐสนองความต้องการของตนเองได้มากขึ้น ขณะที่องค์กรภาครัฐมีขนาดใหญ่ ไม่มีความคล่องตัว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยนำการจัดการเข้ามาเป็นกลไกในการบริหาร พร้อมกับการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐให้เกิดความคล่องตัวในการให้บริการภาคประชาชน โดยนำรูปแบบการบริหารงานเชิงบูรณาการ ซึ่งต้องการการเปลี่ยนแปลงรูปแบบองค์กรไปสู่แนวราบ เพื่อทำให้เกิดการบริหารงานสาธารณะแนวใหม่และสามารถให้บริการแก่ภาคประชาชนได้ตรงตามความต้องการ

ภายใต้รูปแบบการบริหารเพื่อให้บริการภาคประชาชน องค์กรในระดับพื้นที่ (Street Level) เป็นองค์กรบริการที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของการศึกษาขององค์กรในระดับพื้นที่ยังมีอยู่น้อยมาก ทำให้ไม่สามารถสร้างความชัดเจนในแนวคิดและพัฒนาให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆด้านบริการสาธารณะมากนัก

บทความนี้มีจุดประสงค์จะชี้ให้เห็นถึงแนวคิดในการบริการภาคสาธารณะใหม่ ซึ่งเน้นองค์กรระดับพื้นที่ที่ให้บริการแก่ภาคประชาชน ทำให้เกิดการพัฒนามีความหลากหลายสาขาและมีขอบเขตที่กว้างขวาง รวมทั้งปัญหาทั้งในด้านการนำนโยบายของภาครัฐไปปฏิบัติและการศึกษาที่ยังมีความจำกัด

การบริการสาธารณะใหม่ (New Public Service)

การปฏิรูปการบริการสาธารณะ (Reforming Public Service) โดยเฉพาะแนวความคิดในยุโรป ได้เล็งเห็นความสำคัญของการบริการสาธารณะดังกล่าวของนายกรัฐมนตรีประเทศอังกฤษ โทนี่ แบลร์ (Prime Minister’s Strategy Unit, 2006) ที่ว่า “การบริการที่เปี่ยมด้วยคุณภาพ คือหัวใจสำคัญและเป็นศูนย์กลางของเป้าหมาย เราจะประสบความสำเร็จในการบริการได้หากเราสามารถกระจายโอกาสและความมั่งคั่งสู่ประชาชน”

การบริการสาธารณะ จึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลจำเป็นต้องกระทำเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในปัจจุบัน รัฐบาลในหลายประเทศพยายามทบทวนแผนงานในการบริการและการปรับปรุงนวัตกรรมในการบริการให้เกิดความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการจัดทำระบบตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพ สร้างระบบการเงินที่ดีและมีความพยายามในการปฏิรูปแนวทางในการบริการให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

1. หลักการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริการสาธารณะ (Principle of Reform)

หลักการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการให้บริการสรุปได้สี่ประการคือ (Pollitt, & Bouckaert, 2011).

1.1 การสร้างมาตรฐานและการตรวจสอบ (Standard and Accountability) ได้แก่ ประการแรก เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการบริการโดยเน้นถึงผลของการให้บริการตามหลักการ การสร้างประสบการณ์ที่ดี และการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ ประการที่สอง การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานโดยให้มีการตรวจสอบการดำเนินการดังกล่าว จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านต่างๆ ของการให้บริการ เช่น การให้บริการด้านการศึกษา การให้บริการด้านประกันสังคม เป็นต้น ประการที่สาม การสร้างมาตรฐานของ

แต่ละส่วน ในการดำเนินงานด้านบริการซึ่งไม่สามารถยึดถือมาตรฐานเดียวกันได้ เนื่องจากมีเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น สถานศึกษาในแต่ละท้องถิ่น แต่ละระดับและแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

1.2 การถ่ายโอนอำนาจและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ (Devolution and Delegation) สภาพเงื่อนไขแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและภูมิภาค ทำให้การกำหนดมาตรฐานที่เป็นหนึ่งเดียวไม่อาจกระทำได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องโอนถ่ายอำนาจให้แต่ละท้องถิ่นดำเนินการแทน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทราบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของตนและสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการบริการโดยจะจัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริการที่ดีกว่า การไม่เข้าไปแทรกแซงการดำเนินงานจากภาครัฐ การปล่อยให้เกิดความเป็นอิสระและเกิดความยืดหยุ่นในการบริการเป็นการส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการบริการที่ดีขึ้น

1.3 การส่งเสริมและการสร้างความยืดหยุ่น (Flexibility and Incentive) กับการดำเนินการด้านบริการด้วยการทำให้บุคลากรมีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน ลดขั้นตอนการทำงานและตัดทอนสายงานบังคับบัญชาให้สั้นลงเพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ไม่นำกฎระเบียบที่ไม่จำเป็นมาใช้ สร้างสภาวะความเป็นประชาธิปไตยเพื่อเปิดโอกาสให้แก่ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดริเริ่มในการสร้างนวัตกรรมในการทำงานด้านการบริการ นอกจากนี้ การสร้างแรงจูงใจด้วยการส่งเสริมบุคลากรที่ต้องให้บริการแก่ผู้รับบริการโดยตรง (Front - Line Staff) ด้วยการสร้างความรู้สึกรับการได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม เสมอภาคและมีคุณค่า จะทำให้องค์กรสามารถดำรงรักษาบุคลากรที่ดีไว้ได้ ประการสำคัญ การสร้างบุคลากรที่มีความดีเลิศจำเป็นต้องให้บุคลากรเหล่านั้นได้รับการอบรมที่ดีและมีคุณภาพโดยเฉพาะบุคลากรในระดับผู้จัดการ

1.4 การเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้รับบริการ (Expanding Choice) เป็นการสนองตอบความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างหลากหลายและตรงกับความต้องการที่แท้จริง ผู้รับบริการมีทางเลือกในการรับบริการมากขึ้น การเพิ่มความสามารถดังกล่าว ภาครัฐจำเป็นต้องจัดท่างค์กรและวิธีการดำเนินงานด้านบริการที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้รับบริการซึ่งเป็นประชาชนที่มีสภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้น ภาครัฐจึงอาจจัดหาวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการ เช่น ความร่วมมือกับภาคเอกชน อาสาสมัคร การเพิ่มการลงทุนในการบริการสาธารณะและการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ

แนวคิดในการปฏิรูปการให้บริการภาครัฐ ทำให้องค์กรตัวแทนภาครัฐในระดับพื้นที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในฐานะที่เป็นหน่วยงานซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนและในฐานะที่เป็นหน่วยงานซึ่งรับนโยบายจากส่วนกลางไปปฏิบัติ

2. การบริการสาธารณะใหม่ในลักษณะบริหารราชการระดับพื้นที่ (Public Service in Street level Bureaucrats)

การปฏิบัติงานราชการในระดับพื้นที่ (Street level bureaucrats) หรือระดับใกล้ชิดประชาชน คือลักษณะการทำงานของหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ให้บริการสาธารณะในลักษณะการปฏิบัติงานเชิงพื้นที่เป็นหลัก เป็นการทำงานของหน่วยงานระดับย่อยเพื่อจุดประสงค์ในการให้บริการของภาครัฐและหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลกลางและหน่วยงานที่อยู่ในความดูแลของรัฐบาลท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เป็นภาคีทั้งภาคเอกชนและกึ่งเอกชน ดังนั้น การบริการสาธารณะใหม่ในลักษณะการบริหารราชการระดับพื้นที่ จึงมีนัยของการให้นิยามและนัยของประเด็นความเป็นกลไกในการบริหารสาธารณะรวมทั้งการเกิดการบูรณาการในประเด็นการพัฒนาทั้งลักษณะความหลากหลายและลักษณะการขยายขอบเขตการพัฒนาที่กว้างไกลขึ้น

2.1 ความหมายของการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ (Street Level Implementation) ตามแนวคิดของ ไมเคิล ลิปสกี (Michael L., 1980) โทนี อีวาน และจอห์น แฮริส (Tony and John, 2004) เป็นแนวคิดที่มาจากงานศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งตามความหมายนี้ หน่วยงานในระดับพื้นที่ทั้งหมดถือว่าเป็นการทำงานที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก ทั้งนี้ เนื่องจากมีลักษณะความใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชน (Kriz & Marit, 2014) เช่น การให้บริการห้องน้ำสาธารณะเคลื่อนที่ของกรุงเทพมหานคร หรือการแยกเป็นหน่วยบริการประชาชนไปยังศูนย์ย่อยๆ เช่น สถานีตำรวจนครบาลและสถานีตำรวจภูธร สถานีดับเพลิง ศูนย์บริการสวัสดิการเด็กและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งอาจจะเรียกชื่อต่างกันออกไป ทั้งนี้ รวมถึงหน่วยงานสาธารณสุขที่ดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน ได้แก่ โรงพยาบาล สถานีอนามัยและหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ฯลฯ ดังนั้น การปฏิบัติงานราชการในระดับพื้นที่จึงหมายถึง การดำเนินงานของหน่วยงานราชการซึ่งนำนโยบายในระดับชาติหรือหน่วยงานกลางมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ตามเป้าหมายของนโยบายนั้นๆ

2.2 หน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ (Street Level Bureaucratic Organizations : Keiser, Lael, 2010) จะเป็นกลไกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเชิงบูรณาการของภาครัฐ เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวจะมีลักษณะความเป็นอิสระในการทำงานและเน้นการให้บริการในลักษณะการใช้ชุมชนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ การดำเนินงานของหน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ยังสามารถร่วมมือในลักษณะภาคีกับองค์กรภาครัฐด้วยกันและองค์กรในภาคเอกชนอื่นๆ ที่ดำเนินงานสาธารณะและยังสามารถเชื่อมโยงองค์กรในระดับระหว่างประเทศ ทั้งในรูปแบบการได้รับการสนับสนุนเงินทุนงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ทำให้เกิดการบูรณาการ ในการบริหารงานสาธารณะและเกิดความหลากหลายในสาขาการพัฒนา (Wide Sector Approach : Teehankee, J. C., 2003) รวมทั้งการขยายขอบเขตการพัฒนาให้กว้างขวางไปสู่ระดับระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น (Sector Wide Approach : Sweeney, R., Mortimer, D., & Johnston, D. W.)

2.3 การดำเนินงานในลักษณะความหลากหลายในสาขาการพัฒนา (Wide Sector Approach) จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการบริหารหลายรูปแบบ แต่หลักๆ คือ การประสานความร่วมมือเพื่อผลของการบูรณาการและการจัดรูปแบบของการบริหารในรูปแบบเชิงเมตริกที่นิยมใช้ในการบริหารโครงการ นอกจากนี้ ยังสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีความพยายามทำให้มีลักษณะองค์กรในแนวราบ (flat organization) เน้นโครงสร้างองค์กรแบบกว้างมากกว่าโครงสร้างแบบระดับชั้นบังคับบัญชา ซึ่งจะเอื้อต่อความสะดวกรวดเร็วของการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน ลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการบริหารในรูปแบบการจัดการมาตรฐานเชิงประสิทธิภาพทั้งระบบ (Lean Management) เพื่อให้การบริหารจัดการเชิงพื้นที่เป็นไปอย่างรอบด้าน (Julio C. Teehankee, 2003)

2.4 การขยายขอบเขตการปฏิบัติงานด้านการพัฒนา (Sector Wide Approach) ตามความหลากหลายในสาขาการพัฒนา (Wide Sector Approach) จะแตกต่างจากการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาซึ่งมีระดับของการขยายขอบเขตการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาให้กว้างขวางออกไป (Sector Wide Approach) โดยรูปแบบที่สอง หมายถึงลักษณะความร่วมมือกับองค์กรภายในและระหว่างประเทศโดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs: Alejandro, 2006) จะมีลักษณะของการพัฒนาในระดับการขยายขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรเจ้าของทุน (Donor) ทำให้ต้องสนองตอบตามเป้าประสงค์ขององค์กรเจ้าของทุน โดยอาจเป็นองค์กรภายในหรือภายนอกประเทศ และ หรือมีทั้งองค์กรภายในและองค์กรภายนอกประเทศร่วมกันสนับสนุน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาโดยเฉพาะประเทศที่กำลังเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือประเทศที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม และ หรือสิ่งแวดล้อม จะมีการกระทำในลักษณะการดำเนินงานจาก

แนวคิด และกระบวนการดำเนินงานตามกรอบของเป้าประสงค์เดียวกัน เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนา ความเป็นอยู่ของประชาชนและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยองค์กรพัฒนาเอกชนผู้รับทุนจะเป็นองค์กรดำเนินงานภายในประเทศที่เกิดปัญหาและเรียกองค์กรพัฒนาเอกชนผู้รับทุนสนับสนุนนี้ว่า องค์กรพัฒนาเอกชนใต้ (South NGOs) โดยจะต้องดำเนินงานตามเป้าประสงค์ขององค์กรผู้ให้ทุนสนับสนุนซึ่งเรียกว่า องค์กรพัฒนาเอกชนเหนือ (North NGOs) ดังนั้น ลักษณะของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาความเป็นอยู่ และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการพัฒนาในระดับการขยายขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น (Sector Wide Approach) และมีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะเดียวกันในหลายๆ ประเทศ

จะเห็นว่า การบริหารงานที่หลากหลายสาขาในการพัฒนา มาจากลักษณะการบริหารงานสาธารณะ ในเชิงบูรณาการซึ่งจะมีการประสานร่วมมือเป็นภาคีกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้วย ขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นองค์กรที่มีลักษณะของการพัฒนาในระดับการขยายขอบเขตที่กว้างขวาง และมีลักษณะเฉพาะของการพัฒนาตามความชำนาญและความเชี่ยวชาญของแต่ละองค์กร อย่างไรก็ตาม ทั้งสองรูปแบบต่างมีโลกการปฏิบัติงาน ในเชิงพื้นที่ เนื่องจากเป็นการดำเนินงานด้านบริการภาคสาธารณะเช่นเดียวกัน

แม้ว่าการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐ มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในเชิงบูรณาการ แต่การให้นิยามและการศึกษาตามลักษณะดังกล่าว ยังมีอยู่น้อยมากจนทำให้แนวคิดการบริหารงานระดับพื้นที่ไม่สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างตัวแบบและองค์ความรู้ที่ชัดเจนได้มากนัก ดังนั้น การศึกษาจึงต้องกระทำภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาและกรอบนโยบายของรัฐบาลกลางเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจต่อการดำเนินงานขององค์กรในระดับพื้นที่ตั้งแต่ขั้นตอนการรับนโยบายจากรัฐบาลกลาง การกำหนดกรอบในการกำกับทิศทางของการดำเนินงาน การวางเป้าประสงค์ข้อผูกมัดหรือพันธะที่จะต้องกระทำ ตลอดจนการวางแผนเพื่อทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ต้องการและรวมถึงโครงการและกิจกรรมที่ทำให้พันธะนั้นเป็นรูปธรรม

3. ปัญหาของหน่วยงานในระดับพื้นที่ (Problem of Street Level Organization)

แม้ว่าการบริการสาธารณะภายใต้แนวทางในการบริหารสาธารณะใหม่ จะมีการดำเนินการเพื่อการปฏิรูปจนทำให้เกิดการบูรณาการในลักษณะต่างๆ ดังที่กล่าวมา แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศพบว่า ปัญหาของการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ของหน่วยงานราชการคือ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานระดับดังกล่าว ไม่มีความเข้าใจต่อหลักการตามนโยบายของรัฐบาลกลาง ทำให้เกิดความเข้าใจต่อนโยบายและเป้าหมายของหน่วยงานระดับพื้นที่แบบคลุมเครือ เช่น กรณีศึกษาความเข้าใจในการนำนโยบายของรัฐบาลกลางและหน่วยงานในระดับพื้นที่ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ คริส เค็ททรินและสตีเวนส (Kriz, & Marit, 2014) ในประเทศอังกฤษกับประเทศเนเธอร์แลนด์พบว่า ความเข้าใจของบุคลากรในระดับพื้นที่ต่อนโยบายดังกล่าวมีน้อยมากและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการให้บริการแก่ประชาชน ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่สอดคล้องต่อนโยบายหลักของรัฐบาลกลาง

ปัญหาของการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ของหน่วยงานราชการอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาทางการเมืองที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางการเมืองต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับพื้นที่จะมีความแตกต่างกันตามค่านิยมของผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ของแต่ละประเทศ

ในประเทศไทย อิทธิพลทางการเมืองจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ รวมทั้งจะมีผลต่อขนาดค่างานของบุคลากรในหน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา รูปแบบการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงาน

ในระดับพื้นที่จะกระทำภายใต้ความเชื่อมั่นและค่านิยมของตนเองต่อการปฏิบัติตามนโยบายจากส่วนกลาง เนื่องจากทัศนคติที่ว่า ตนอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าผู้กำหนดนโยบายซึ่งเป็นนักการเมือง ทำให้งานบริการในระดับพื้นที่ไม่สามารถบรรลุผลตามนโยบายที่กำหนด และทำให้เกิดปัญหาคะแนนนิยมทางการเมืองของนักการเมืองผู้กำหนดนโยบายด้านการบริการ (Evans & Harris 2004)

นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวแล้ว ปัญหาในการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายกันเกือบทุกประเทศ ได้แก่ ปัญหาข้อจำกัดของทรัพยากรในการดำเนินงานด้านการบริการ ข้อจำกัดและความสามารถในการเจรจาต่อรองกับผู้มีส่วนได้เสียต่อการดำเนินงานด้านการบริการสาธารณะที่ต่อเนื่อง เป็นต้น

สรุป

โดยภาพรวมจะพบว่า การบริการสาธารณะภายใต้แนวคิดการบริหารสาธารณะใหม่ภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การบริการสาธารณะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่การบริการสาธารณะใหม่ ซึ่งยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลางตามหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคภายใต้แนวคิดประชาธิปไตยภาคพลเมือง (Civil Democracy) โดยพิจารณาถึงศักยภาพของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นและภูมิภาค เน้นการสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของประชาชนผู้รับบริการ

รูปแบบการบริการสาธารณะในระดับพื้นที่ จึงต้องมีลักษณะอันเป็นกลไกของกระบวนการบริหารสาธารณะใหม่ ซึ่งมีรูปแบบที่สำคัญคือ ประการแรก มีลักษณะของหน่วยงานย่อยเพื่อให้บริการในแต่ละระดับพื้นที่ ทั้งหน่วยงานที่เป็นของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ประการที่สอง มีลักษณะการดำเนินงานที่เน้นความเป็นอิสระโดยใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและได้นำรูปแบบของการบริหารแนวราบมาเป็นกลไกในการดำเนินงานด้านการบริการ ประการที่สาม เป็นรูปแบบที่มีลักษณะการบูรณาการในความหลากหลายสาขาของการบริการ ทั้งนี้ ความร่วมเป็นภาคีกับองค์กรสาธารณะอื่นๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้เกิดลักษณะของการขยายขอบเขตการบริการและการพัฒนาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานขององค์กรในระดับพื้นที่ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น ความไม่เข้าใจต่อนโยบาย ปัญหาความเชื่อมั่นในความรู้จักใกล้ชิดกับปัญหาในพื้นที่ของบุคลากรซึ่งปฏิบัติงานในองค์กรระดับพื้นที่ดังกล่าว ปัญหาด้านอิทธิพลทางการเมืองซึ่งในแต่ละประเทศจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่จะมีลักษณะที่แตกต่างกันของสภาพแวดล้อมทางการเมืองของประเทศนั้นๆ

จะเห็นว่า องค์กรการบริการในระดับพื้นที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการให้บริการแก่ประชาชน ภาครัฐจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการดำเนินงานด้านการบริการแก่ประชาชนของหน่วยงานบริการระดับพื้นที่ดังกล่าว การขาดแคลนทรัพยากรการดำเนินงานด้านการบริการ การแทรกแซงการดำเนินงานด้านการบริการ รวมทั้งการกำหนดนโยบายการบริการเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการให้บริการของหน่วยงานหรือองค์กรระดับพื้นที่ ดังนั้น การดำเนินงานด้านการบริการโดยปราศจากอุปสรรคต่างๆ ข้างต้น จะทำให้หน่วยงานในระดับพื้นที่สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว มีอิสระ มีความยืดหยุ่นและสามารถให้การบริการสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การศึกษาลักษณะรูปแบบของการดำเนินงานด้านการบริการและปัญหาที่เกิดขึ้น จะเป็นการพัฒนาแนวคิดการดำเนินงานขององค์กรในระดับพื้นที่ รวมทั้งจะสามารถพัฒนาไปสู่ตัวแบบของการบริการสาธารณะให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นได้มากกว่าที่เป็นอยู่

เอกสารอ้างอิง

- ศุภวัฒน์ ปภัสสรกาญจน์. (2553). *การจัดการและการบริหารสาธารณะสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อรพินท์ สพอิชชัย. (2546). *ภาคีการพัฒนาสนับสนุนแนวทางการทำงานในระดับพื้นที่*. เอกสารการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- Alejandro, B. (2006). *NGOs and Social Movements A North/South Divide?*. Palais des Nations: UNRISD.
- Eci A., Pieranti, O. P, Rodrigues, S. (2014). Governança e new public management: Convergência e Contradições no Contexto Brasileiro. *Organizações & Sociedade*, 15(46).
- Evans, T. & Harris, J. (2004). Street - level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion. *British Journal of Social Work*. 34(6), 871-896.
- Ginandjar, K. (2008). *Public Administration :Concepts and Practice. Presentation*. Tokyo-JAPAN: Graduate School of Asia and Pacific Studies University of Waseda.
- Kriz, K. & Marit, S. (2014). "Street - level policy aims of child welfare workers in England" Norway and the United States: An exploratory study. *Children and Youth Services Review*. 40, 71-78.
- Keiser, R. (2010). Understanding Street-Level Bureaucrats' Decision Making: Determining Eligibility in the Social Security Disability Program. *Public Administration Review*. 247-257.
- Michael, L. (1980). *Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation.
- MSG. (2013). "What is Development Administration?" Cited 2014, October 9, Available from: <http://www.managementstudyguide.com/development-administration.htm>.
- Office of Public Reform. (2002). *Reforming Public Services, Principles into Practice*. Office of Public Services Reform London England.
- Pollitt, C & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis – New Public Management, Governance, and The Neo-Weberian State*: Oxford University Press.
- Prime Minister's Strategy Unit. (2006). *The UK Government's Approach to Public Service Reform*. London: Prime Minister's Strategy Unit. Services. New York: Russell Sage Foundation.

- Radnor, Z. (2014). Lean Six Sigma for Higher Education. *It's Lean, Jim, But Not as We Know It*. Cited 2014, October 6, Available from: <http://www.Slideshare.net/LectoraatLean/zoe-radnor-arnhem-june-2014>.
- Sorensen, P. B. (2014). *Reforming Public Service Provision: What Have We Learned?*. Paper for keynote lecture presented at the CESifo Venice Summer Institute Workshop on Reforming The Public Sector at Venice International University, 25-26 July 2014.
- Sweeney, R., Mortimer, D., & Johnston, D. W. (2014). Do Sector Wide Approaches for health aid delivery lead to 'donor-flight'? A comparison of 46 low - income countries. *Social Science & Medicine*, 105, 38 - 46.
- Teehankee, J. C.. (2003). New Public Management: Lean State, Lean Government. Cited 2014 ,October, 6, Available from: <http://www.fnf.org.ph/seminars/reports/lean-state-lean-government-july.ht>.
- Thomassen, J. P., Ahaus, K., Van de W. S. & Udo, N. (2014). An Implementation Framework For Public Service Charters: Results Of A Concept Mapping Study. *Public Management Review*, 16(4), 570-589.
- Tummers, L. & Victor, B.. (2014). Policy Implementation, Street - level Bureaucracy, and the Importance of Discretion. *Public Management Review*, 6(4), 527-547.

การศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี
อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง
The study on organizational commitment of teachers
in the Lampang Kanlayanee School Amphor Muang,
Lampang Province

นริศรา จินดาพันธุ์¹
อัมพร ศรีประเสริฐสุข²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยมีตัวแปร คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทการปฏิบัติงาน ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพสมรส โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ข้อมูลครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 22 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบสมมติฐาน คือ t-test และ F-test (One – way ANOVA) โดยการกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทการปฏิบัติงาน ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : ครู ความผูกพันที่มีต่อองค์กร

¹ บัณฑิตสาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ

² อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Abstract

The research “The study on organizational commitment of teachers in the Lampang Kanlayanee School Amphur Muang Lampang Province” which objective to examine the organizational commitment of teachers in the Lampang Kanlayanee School Amphur Muang Lampang Province. The variable are gender, age, education level, experience, type of work, marital status and selected by accidental sampling. The group of example are 120 persons and use the questionnaire test as tool to collect all source and information. We separate information into 2 groups. 1st was personal characteristic, 2nd was the question about commitment with the organizational commitment of teachers working in the Lampang Kanlayanee School Amphur Muang Lampang Province amount 22 items. We analyzed and processed via computer Then analyzed by descriptive statistics such as Percentage, Mean and Standard Deviation. Statistical inference is t-test and F-test (One – Way ANOVA) by sitting the statistic significant level at .05

The hypothesis testing result were : The organizational commitment of teachers working in the Lampang Kanlayanee School Amphur Muang Lampang Province. With the different in gender, age, education level, experience, type of work and marital status had no difference on organizational commitment.

Keywords: teachers, organizational Commitment

บทนำ

ในปัจจุบันองค์กรต่างๆต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพที่มากขึ้นเพื่อที่จะทำให้ องค์กรประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพนั้นจะส่งผลให้ องค์กรมีการเติบโตและสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ บุคลากรภายในองค์กรนั้นเป็นตัวแปร สำคัญอย่างมากที่จะทำให้องค์กรมีการพัฒนาขับเคลื่อนไปจนถึงทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ จนสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ ความผูกพันต่อองค์กรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคลากร ภายในองค์กรนั้นคงอยู่และทำงานในองค์กรนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันทางการศึกษาเป็นสถาบันที่บทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีภารกิจในการจัดการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้า และการแก้ไขปัญหา การพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมการจัด การศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยเสริมสร้างให้คนเกิดการพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และจริยธรรม เป็นการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนในประเทศ ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถ มีคุณภาพ

และมีประสิทธิภาพในการทำงาน (นิดาขวัณ รมเมือง, 2552 : 2-3) โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา หรือครูถือเป็นสมาชิกหลักขององค์การ

ความผูกพันต่อองค์การว่า เป็นระดับความเชื่อและการยอมรับเป้าหมายขององค์การของ พนักงานและความต้องการที่จะทำงานในองค์การ (Mathis and Jackson ,2002, อ้างใน สุวรรณ วิริยะ, 2553 : 12) โดยบุคลากรที่มีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การนั้นจะเป็นจะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจ ในงาน พยายามที่จะทำงานให้ดีที่สุด มีจิตใจ ที่ต้องการเห็นความก้าวหน้าขององค์การ รวมทั้งทำให้เกิดพฤติกรรมอื่นที่ส่งเสริมการทำงาน เช่น ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการทำงาน เอาใจใส่ ทุ่มเทในการทำงานนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ที่องค์กรได้กำหนดให้ ซึ่งความผูกพันนี้ใช้ในการ วิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลในองค์การ ทำให้ทราบถึงบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล และกลุ่มคน ตลอดจน ปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomena) ด้วย เช่น การใช้อำนาจเข้าสู่อาชีพ พฤติกรรม องค์การที่เป็นทางการและพฤติกรรมเฉพาะทางการเมือง เป็นต้น (Becker ,1960 อ้างใน อารีพร ธรรมอังษร, 2550 : 6)

โดยอาจกล่าวได้ว่า ความผูกพันต่อองค์การหมายถึงความรู้สึกผูกพันของบุคคลที่มี ต่อองค์การที่ตนได้ปฏิบัติงานอยู่ โดยที่ความรู้สึกตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ มีความเต็มใจที่จะทุ่มเทแรงกายแรงใจและความสามารถทั้งหมดของตนในการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ องค์การ และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะเป็นส่วนหนึ่งขององค์การต่อไป ความผูกพัน ต่อองค์การทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในงานเกิดความเข้าใจอันดี ยอมรับเป้าหมายค่านิยมเกิด ขวัญกำลังใจ เต็มใจที่จะทำงานและเป็นสมาชิกขององค์การ อยากรู้อุทิศตนสละเวลา ทั้งร่างกาย และแรงใจให้กับองค์การและมีความผูกพันต่อองค์การที่สังกัดอยู่ของพนักงาน รวมถึงการที่บุคคล มีความรู้สึกผูกพันต่อองค์การจะทำให้เกิดความรู้สึกยึดมั่นและอยากทำงานภายในองค์การต่อไป โดยที่จะมีแนวโน้มลาออกจากองค์การนั้นน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อองค์การ

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความผูกพันของครูที่มีต่อโรงเรียนลำปาง กัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดลำปาง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458 เป็นโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ และเนื่องจากว่าสถาบันการศึกษานั้นเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการ พัฒนาของประเทศ และการที่โรงเรียนมีครูที่มีคุณภาพนั้นจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้าน การศึกษาที่ดี ครูจึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ความผูกพัน ของครูนั้นมีผลต่อการสอนและการพัฒนานักเรียน หากครูมีความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ครูจะมีความตั้งใจที่จะพัฒนาคุณภาพการสอนและทุ่มเทแรงกายและแรงใจในการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มี ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงต้องการ ทราบว่าครูของโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีความผูกพันมากน้อยเพียงใดต่อ โรงเรียน ซึ่งผลจากการศึกษานั้นจะนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาด้านความผูกพันของครูที่มีต่อ โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปางต่อไป

จุดประสงค์ของวิจัย

เพื่อศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ การศึกษาโดยใช้รูปแบบการสำรวจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่เป็นข้าราชการและลูกจ้างชั่วคราว จำนวนทั้งหมด 168 คน (ข้อมูล ณ ปี 2556) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้หลักการของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ, 2544 : 132) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม การศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 120 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลและแบบสอบถามที่เกี่ยวกับความผูกพันที่มีต่อองค์กร ซึ่งได้พัฒนาและปรับปรุงมาจากคุณเกล้า คุ่มคง (2553) โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับงานวิจัย รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา สร้างแบบประเมินโดยพัฒนาและปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อให้ข้อคำถามมีความตรงในเนื้อหาและความครอบคลุมปัญหาที่ต้องการศึกษา นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบ IOC เพื่อหาความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) ได้ข้อคำถามจำนวนทั้ง 22 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test และ F-test และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 120 คน ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 77.50 มีอายุตั้งแต่ 50 ปีแต่ไม่เกิน 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.30 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.50 มีประเภทการปฏิบัติงานข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 94.20 มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 77.50 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 66.70 คะแนนเฉลี่ยความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปางมีผลรวมเท่ากับ 10,847 มีระดับคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 90.39 ดังนั้น ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยในภาพรวมมีความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็น 90.39

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่เป็นเพศหญิง มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับเพศชาย
2. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีอายุมากกว่า มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับผู้ที่อายุน้อยกว่า
3. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีระดับการศึกษา มากกว่ามีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อย
4. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่เป็นข้าราชการ มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับลูกจ้างชั่วคราว
5. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า
6. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 77.50 มีอายุตั้งแต่ 50 ปีแต่ไม่เกิน 60 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.50 มีลักษณะการปฏิบัติงานเป็นข้าราชการมีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรส โดยในภาพรวมมีความผูกพันต่อองค์การอยู่ในระดับ ปานกลาง คิดเป็น 90.39 โดยจากข้อมูลจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพครูมาก่อนข้างยาวนานและด้วยลักษณะการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นข้าราชการซึ่งเป็นสถานะที่ค่อนข้างมีความมั่นคงค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าในการการศึกษาระดับชั้นในภาพรวมเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์การจะอยู่ที่ระดับปานกลางก็ตาม แต่ก็มีความมั่นใจที่กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจะยังคงปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งครูต่อไป ซึ่งส่วนนี้อาจเนื่องจากลักษณะของการปฏิบัติงานในการเป็นข้าราชการ

ในด้านความแตกต่างระหว่างเพศ จากผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีเพศแตกต่างกันที่มีความผูกพันที่มีต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกัน

1. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่เป็นเพศหญิง มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกับเพศชายโดยสอดคล้องกับการศึกษาของ พิชญากุล ศรีปัญญา (2554 : 61 อ้างถึงในธันวารัตน์ เสวกไพศาล, 2556 :19) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากว่าครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้ปฏิบัติงานมาเป็นระยะเวลาาน ทั้งเพศชายและเพศหญิง จึงเป็นผลทำให้เกิดความผูกพันที่มีต่อองค์การ ซึ่งทำให้เพศหญิงและเพศชายมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน
2. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ อุษา เพื่อนดวง (2551 อ้างใน รัตตินันท์ นवलสุวรรณ, 2553 : 32) ที่พบว่าตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ อายุ และขวัญกมล ธนผลเลิศ (2556 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าความผูกพันต่อองค์การ

ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลพุทธโสธร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีอายุแตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ต่างก็มีความรู้สึกภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง และได้ทำหน้าที่ครูของตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ จึงทำให้ครูที่มีอายุต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิภาณันท์ ภวพัทธ์ (2544 อ้างใน ขวัญกมล ธนผลเลิศ, 2556 : 19-20) ที่พบว่าระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้รับการยอมรับในฐานะครูเหมือนกัน จึงทำให้มีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน

4. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปางที่มีประเภทการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันโดยสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญกมล ธนผลเลิศ (2556 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า สถานภาพในการทำงานที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกัน ผลเนื่องจากสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณีมีลักษณะเป็นไปในแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย และห้องพักครูแบ่งไปตามหมวดสาระ จึงทำให้ครูในแต่ละหมวดสาระ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการพูดคุย ปรีกษา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบกับผู้บังคับบัญชาขององค์การ ได้ให้ครูทุกท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและให้ความเท่าเทียมกับครูทุกท่านเท่าเทียมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความผูกพันที่มีต่อองค์การในทุกประเภทการปฏิบัติงาน

5. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งจากการผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ว่าครูที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความผูกพันที่มีต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกันกับผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นครูที่จบใหม่หรือครูที่มีการทำงานมานาน ต่างรักและศรัทธาในอาชีพของตนเอง ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น จึงทำให้ครูที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกัน โดยสอดคล้องกับ อรุมา ศรีสว่าง (2544 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาในการทำงาน ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ

6. ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน มีความผูกพันที่มีต่อองค์การที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องการศึกษาของรัชดาพร รุ่งเสียง (2549 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าสถานภาพการสมรสของพนักงานไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยอธิบายผลได้ว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ไม่ว่าจะมิสถานภาพสมรส โสด หรือหย่าร้าง ต่างก็ตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองในฐานะครูเหมือนกัน จึงส่งผลให้ผู้มีสถานภาพการสมรสมีความผูกพันที่มีต่อองค์การไม่แตกต่างกันกับสถานภาพอื่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. ในการตั้งสมมติฐานแบบมีทิศทางนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาวิจัยอ้างอิงที่เกี่ยวข้องและมีการสรุปผลเหมือนสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อเป็นการรับรองว่าวิจัยดังกล่าวมีความน่าเชื่อมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยการศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สามารถนำการศึกษาในครั้งต่อไปใช้พัฒนาความผูกพันที่มีต่อองค์กรให้สมาชิกในองค์กรมีความผูกพันต่อองค์กรมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. หลังจากสรุปผลการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผลการวิจัยการศึกษาความผูกพันที่มีต่อองค์กรของครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพ มีความผูกพันที่มีต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน จึงควรมีการเพิ่มตัวแปรให้มากขึ้น เช่น เงินเดือน ตำแหน่ง หรือมีการใช้แบบสอบถามแบบรายด้าน เป็นต้น

2. ควรมีการตั้งแบบข้อคำถามที่ชัดเจน และมีข้อคำถามเชิงลบมากกว่านี้ เพื่อให้แบบสอบถามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. แบบสอบถามควรมีการแบบเป็นแบบด้านต่างๆ เช่น ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญกมล ธนผลเลิศ. (2556). *ความผูกพันที่มีต่อองค์กรของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลพุทธโสธร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- คุณเกล้า คุ่มคง. (2553). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนตลาดคลอง 16 (เอื้อสุนทรวัฒนาอุทิศ) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา*. สารนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ธัญวรัตน์ เสวกไพศาล. (2556). *การศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงพยาบาลราชบุรีบูรณะ*. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- นิตาขวัญ ร่มเมือง. (2554). *ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรณีศึกษาโรงเรียนธิดาแม่พระจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

- รัชดาพร ร้องเสียง. (2549). *ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษา บริษัท ชั้นยาง อุตสาหกรรมอาหาร จำกัดการคั้นคว่ำแบบอิสระ*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัตตินันท์ นवलสุวรรณ. (2553). *ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการสังกัด กรมราชองครักษ์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. การทหาร, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก.
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2544). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- สุวรรณ วิริยะ. (2553). *ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อรอุมา ศรีสว่าง. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเอกชน*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. การบริการองค์กรและการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อารีพร ธรรมอักษร. (2550). *ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรองค์การส่วนตำบลเวียงทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. การคั้นคว่ำอิสระ. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา การบริหารการพัฒนาสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษา
โครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช
Secondary Students' Expectations and Satisfactions of
Studying English Program
inBenjamarachutit School, Nakhon Si Thammarat

วิริยดา ชินวงศ์¹ พนิดา วิจิตรปัญญา² วิชชุดา หัวดอน³
บุญญานันท์จันทร์สุข⁴ ธันยากานต์ รัตนรักษ์⁵
และกนกวรรณ กุลสุทธิ⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ และ 2. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 385 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 186 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบตามสะดวกสำหรับตอบแบบสอบถาม และเลือกจำนวน 6 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่ายเพื่อสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และใช้รหัสระบายสีและตารางวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม นักเรียนมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับมาก (\bar{x} = 4.48) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนคาดหวังด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (\bar{x} = 4.55) ด้านเนื้อหาหลักสูตร (\bar{x} = 4.52) และด้านการวัดผลประเมินผล (\bar{x} = 4.50) ตามลำดับ และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับ

¹Customer Service บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

²Guest Service Agent โรงแรม Fortville Guesthouse

³ Guest Service Agent โรงแรม Galleria 10 Sukhumvit

⁴วนิดา 2 อพาร์ทเมนต์ เลขที่ 4 ถนนจรูญสนิทวงศ์ ซอย 62 แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

⁵ริเวอร์วิลล์ เลขที่ 207/9512 ถนนราชวิถี แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

⁶อาจารย์ประจำหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

มาก ($\bar{x} = 3.92$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจด้านคุณภาพการสอนของครู ($\bar{x} = 4.04$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.01$) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x} = 3.91$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ที่พบว่า นักเรียนมีความคาดหวังในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเอง มีโอกาสในการสอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในอนาคตได้ และคาดหวังให้มีกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้มากขึ้น รวมทั้งนักเรียนมีความพึงพอใจเรื่องการเอาใจใส่ของครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนดี มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่รุ่นน้อง และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนเหมาะสม

คำสำคัญ: ความคาดหวัง ความพึงพอใจโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study secondary students' expectations of studying English Program in Benjamarachutit School, Nakhon Si Thammarat. It also examined the students' satisfactions towards learning English Program. The subjects were 186 from 385 students who responded to questionnaires and 6 students were selected randomly for interviews. Research instruments were a questionnaire and an in-depth interview. The questionnaire was analyzed by frequency distribution, percentage and means. The interview was analyzed by color-coding and data matrix. Overall, students had high levels of expectations ($\bar{x} = 4.48$). Considering aspects, classroom activities ($\bar{x} = 4.55$), curriculum content ($\bar{x} = 4.52$), and evaluation and assessment ($\bar{x} = 4.50$) were expected respectively. Overall, it showed high levels of students' satisfactions with the English Program ($\bar{x} = 3.92$). Considering aspects, students were satisfied with quality of the teachers ($\bar{x} = 4.04$), classroom activities ($\bar{x} = 4.01$), and evaluation and assessment ($\bar{x} = 3.91$) respectively. These were related to the findings obtained from the interview. They expected that learning the English Program could lead to English skill development and an opportunity for becoming qualified in the future as well as needed more outside class activities. Moreover, with joining this English Program, they were satisfied with teacher caring with students, good teaching techniques, extracurricular activities, relationships among students as well as good environment containing an area for relaxation.

Keywords : Expectations, Satisfactions, English Program

บทนำ

ในปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ และการประกอบอาชีพ ซึ่งการใช้ภาษาต่างประเทศให้เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดในชีวิตประจำวันได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น สามารถเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศและใช้ภาษา เพื่อการสื่อสารได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับ Havard Business Review (2012) ได้กล่าวว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลของโลก ประชากรทั่วโลกมากกว่า 1.75 พันล้านคนพูดภาษาอังกฤษ และประชากร อีกกว่า 385 ล้านคนใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสารกับผู้คนทั้งโลก ประกอบกับในปีพุทธศักราช 2558 ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งเป็นความร่วมมือของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีความแข็งแกร่ง สร้างโอกาสทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และด้านอื่นๆ ร่วมกัน โดยในกฎบัตรอาเซียนข้อ 34 ได้บัญญัติว่า “The working language of ASEAN shall be English” “ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนคือ ภาษาอังกฤษ” (ASEAN Secretariat, 2007) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีพุทธศักราช 2558 ประชาชนไทยจะต้องใช้ภาษาอังกฤษในการพูดคุย และติดต่อธุรกิจระหว่างกัน กับประชาชนในกลุ่มประเทศอาเซียน สอดคล้องกับหลักการในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่เอื้อต่อการเป็นพลเมืองอาเซียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ เจตคติ และค่านิยมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ได้กำหนดตัวชี้วัดการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญ 4 ด้าน ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาอย่างเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ ให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและนำความรู้ทางด้านภาษาไปใช้เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ในสังคมโลกได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากความสำคัญและความจำเป็นของภาษาอังกฤษข้างต้น ทำให้โรงเรียนต่างๆ เกิดความตระหนักในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน จึงได้มีการเริ่มโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) โดยในปีพุทธศักราช 2538 มีโรงเรียนเอกชน 3 แห่งได้รับการอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ต่อมาในปี 2541 ได้มีการอนุญาตให้จัดการเรียนการสอนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ หรือที่เรียกว่าโครงการอิงลิช โปรแกรม (English Program) ในโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในวิชาต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนให้ก้าวสู่ระดับสากลบนพื้นฐานและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย (เฉลิมชัย กลัปดี, 2551) นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะต้องคำนึงถึงความสามารถพื้นฐานในการใช้ภาษาของผู้เรียน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม อันดีงาม ตลอดจนการเรียนการสอนในบริบทของการผสมผสานกับความเป็นสากล ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ

สามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ English Program (EP) ที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ ทุกวิชา ยกเว้นวิชาเกี่ยวข้องกับความเป็นไทย และ Mini English Program (MEP) ที่จัดการเรียน การสอนเป็นภาษาอังกฤษ ได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของชั่วโมงสอนทั้งหมดต่อสัปดาห์ โดยโรงเรียน สามารถเก็บค่าเล่าเรียนเพิ่มจากโรงเรียนปกติได้ ในเบื้องต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ใน โครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษจึงมีความน่าสนใจ ผลการศึกษาอาจสามารถใช้เป็นแนวทาง ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำมาพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตร ภาค ภาษาอังกฤษให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป และสร้างความเชื่อมั่นต่อการจัดการศึกษา โครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไป

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้มีทั้งหมด 4 หัวข้อ ได้แก่ 1. นโยบายด้านการศึกษา ของประเทศไทย 2. การจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา 3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา และ 4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

นโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทยรัฐบาลปัจจุบันกำหนดนโยบายด้านการศึกษา พุทธศักราช 2557 ไว้ทั้งหมด 6 ประการ คือ 1. ให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน 2. ปรับเปลี่ยนการจัดสรร งบประมาณสนับสนุนการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียน และบูรณาการระบบการกักยืม เงินเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 3. ให้ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ทั่วไป มีโอกาสร่วมจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึงการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ 4. พัฒนาคณ ทุภควัฒยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถมีความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถประกอบ อาชีพได้ 5. ส่งเสริมอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับวิทยาลัยชุมชน เพื่อสร้างแรงงานที่มีทักษะ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้เชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพ และ 6. พัฒนาระบบการผลิตครูที่ มีคุณภาพ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนโยบายดังกล่าว จะดำเนินการควบคู่ไปกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557)

นโยบายการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจ ความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน มีทักษะในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) จะมุ่งเน้นการเพิ่มพูน ความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการ และเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง

สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาคุณภาพการศึกษา ต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่ง ดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพภายใน ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่มีความเป็นเลิศทางด้านต่างๆทั้งด้านการบริหารและด้านวิชาการโดยผ่านกระบวนการผลิตเป็นระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิตตามกรรมวิธีการวัดด้วยเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

วิราพร พงศ์อาจารย์ (2550) กล่าวว่าคุณภาพการศึกษา หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่ได้มาตรฐานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและตรงตามความต้องการของสังคม ซึ่งให้ความเห็นในทางเดียวกับ สุวิมล ว่องวานิช (2551) ที่ได้กล่าวไว้ว่าคุณภาพการศึกษาหมายถึงสิ่งที่คาดหวังไว้หรือสิ่งที่เราต้องการจะให้เกิดซึ่งต้องเป็นไปตามความต้องการของลูกค้ำคือนักเรียนพ่อแม่ผู้ปกครอง

การยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาหลายประการ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือกันกับหลายฝ่ายในหลายด้านทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปกครองนักเรียนและบรรยากาศในสถานศึกษา (เย็นยง ราชวงษ์, 2554) ดังต่อไปนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่สนับสนุนครู โดยการให้กำลังใจครูผู้สอน นิเทศ ติดตาม และคอยดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา เมื่อครูประสบปัญหา เช่น ขาดงบประมาณ ขาดสื่อ ขาดแหล่งเรียนรู้ ต้องร่วมมือกับครู ต้องช่วยครูหาทางออก โดยไม่ปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของครูเพียงลำพัง การปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความยุติธรรม เท่าเทียมเสมอภาคและอย่าเลือกปฏิบัติครู เป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะครูมีหน้าที่ จัดประสบการณ์ กิจกรรม แหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนนั้นได้รับรู้หลายๆ ทาง ดังนั้นการจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้งครูจำเป็นต้องหาช่องทางให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ให้มีส่วนร่วมมากที่สุด เมื่อสมองผ่านการรับรู้ ก็จะนำไปสู่การกระทำ ด้วยกระบวนการคิดทางสมอง และนำมาถ่ายทอดให้สังคมได้เห็นว่าการศึกษาที่มีทิศทางที่ดีขึ้น **ผู้ปกครอง** เป็นปัจจัย ที่สำคัญที่สุด เพราะอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนตลอดเวลา จะต้องเป็นตัวช่วยให้กับครู เช่น อาจต้องมีการติดตาม ซักถามให้กำลังใจ หาปัจจัยสนับสนุน เช่น เอกสาร ตำรา สื่อแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ถ้าผู้ปกครองให้ความเอาใจใส่ ผู้เรียนนั้นจะประสบผลสำเร็จได้เร็วกว่าผู้เรียนอื่น **ผู้เรียน** ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ต้องมีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ถาม ใฝ่คิด ใฝ่ติดตาม ใฝ่แสวงหา สร้างทางเลือกให้กับตนเองในการเรียนรู้ และหาวิธีการเรียนรู้ของตนเองให้ได้ว่าขอวิธีการเรียนรู้อย่างไรจึงจะเข้าใจได้รวดเร็ว ต้องมีความรับผิดชอบ มีเหตุผล ให้ความร่วมมือกับครู และเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ หากผู้เรียนสามารถประพฤติปฏิบัติได้ จะทำให้การเรียนรู้มีคุณภาพมากขึ้น **บรรยากาศในสถานศึกษา** สถานศึกษาต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่รู้จักปลอดภัย สบายใจ ร่มรื่น เย็นสบาย

มีแต่ความสดชื่น มีแต่ความสุข เมื่อเข้ามาในรั้วโรงเรียน มีรั้วรอบขอบชิด มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของผู้เรียนกับครูทั้งโรงเรียน ผู้เรียน กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนต้องการมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ภายในบริเวณของโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ เช่น ป้ายนิเทศ ประกาศ สารสนเทศต่างๆ มีห้องปฏิบัติการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง

จากปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองผู้เรียน และบรรยากาศในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันโดยมีรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนแนวคิดของการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ จะต้องมีการประเมินสภาพหรือสภาวะความต้องการของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ข้อมูลความต้องการเหล่านั้นเป็นปัจจุบันและสามารถจะพัฒนาจนถึงขั้นยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันยุคทันสมัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีความคาดหวังเป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายพฤติกรรมการทำงานของบุคคล ความคาดหวังจึงอธิบาย ในความหมายของการตั้งใจ ในขณะที่เดียวกัน ความคาดหวังและการตั้งใจเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ อันส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ดังที่ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงความหมายและทฤษฎีความคาดหวังไว้น่าสนใจดังนี้

Getzels, Lipham and Campbell (1968) และ Homby (2000) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นสภาวะทางจิตซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือเป็นความคิดเห็นอย่างมีวิจรรย์ญาณของบุคคลที่คาดคะเนหรือคาดการณ์ล่วงหน้าต่อบางอย่างว่าควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะมีเกิดขึ้น เพราะคนเราต่างมีความคิดและความต้องการแตกต่างกัน พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป ซึ่ง วรูม (Vroom 1970) ได้เสนอทฤษฎีความคาดหวังโดยมีฐานคิดของความเชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลมีผลมาจากการตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกต่างๆ และการเลือกหรือพฤติกรรมเหล่านั้นจะเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิต อันได้แก่ การรับรู้ ความเชื่อ และเจตคติ โดยอธิบายถึงแรงจูงใจว่าเป็นการคาดหวังของบุคคลที่มีต่อความสามารถในการทำงานของตนและผลลัพธ์ที่ตนจะได้รับจากการทำงานนั้น นอกจากนี้เขายังให้ทรรศนะที่เป็นรูปแบบของการตั้งใจตามความคาดหวังว่า แรงจูงใจคือผลของความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ประการด้วยกัน ที่เรียกว่า “ทฤษฎี VIE” ดังนี้

1. การให้คุณค่า (Value) คือความรู้สึกทางบวกหรือลบที่บุคคลมีต่อผลลัพธ์ในการทำงาน
 2. การเชื่อมโยง (Instrumentality) คือการเชื่อมโยงการรับรู้ระหว่างงานกับผลตอบแทนที่ขึ้นชอบที่จะได้รับ
 3. ความคาดหวัง (Expectancy) คือการที่บุคคลรับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่ตนจะทำงานสำเร็จ
- De Cecco (1967) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า การกำหนดความคาดหวังของบุคคลขึ้นอยู่กับประสบการณ์ เพราะความคาดหวังเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดและการคาดการณ์ของ

บุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้นๆ อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ และเป็นการประเมินค่าโดยใช้มาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดการคาดการณ์หรือคาดหวังของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความเข้าใจและการเห็นค่าของความสำเร็จ

ทฤษฎีความพึงพอใจเป็นความรู้สึภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดี จะมีความพึงพอใจมาก แต่ในทางตรงกันข้าม อาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อยซึ่งความพึงพอใจในการเรียนจะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของนักเรียน ความพึงพอใจที่มีผลจากการเรียนนั้นได้ทำให้ความต้องการทางด้านร่างกายและด้านจิตใจได้รับการตอบสนอง ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจดังต่อไปนี้

Wolman (1973) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ต้องการหรือตามแรงจูงใจ

Vroom (1964) กล่าวว่า ทศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้ หมายถึง ผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นถึงสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นถึงสภาพความไม่พึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Secord and Backman (1964, อ้างถึงใน อารมณศรี เทียนทอง, 2544) กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเกิดจากความต้องการและความต้องการนั้นๆ ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ บุคคลในโรงเรียนอาจเกิดความพึงพอใจแตกต่างกัน บางคนอาจพึงพอใจเพราะงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จ บางคนอาจพึงพอใจเพราะลักษณะงานที่ปฏิบัติ แต่บางคนอาจพึงพอใจเพราะเพื่อนร่วมงาน

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่องความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ และ 2. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 186 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenient Sampling) จากนักเรียนที่เรียนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทั้งหมด 385 คน และคัดเลือกนักเรียนโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) จำนวน 6 คน สำหรับการสัมภาษณ์

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษา
โครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. การสัมภาษณ์ โดยกำหนดคำถามสัมภาษณ์ จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. นักเรียนมีความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ในเรื่องใดมากที่สุด 3 อันดับแรก

2. นักเรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ในเรื่องใดมากที่สุด 3 อันดับแรก

3. นักเรียนมีเรื่องที่ไม่พอใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษหรือไม่ หากมี เรื่องใดบ้าง

การสร้างเครื่องมือ

1. แบบสอบถาม

1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม

1.2 นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

1.3 แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4 นำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์

2.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2 นำคำถามสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

2.3 แก้ไขปรับปรุงคำถามสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม

1.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย

1.2 ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง โดยให้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

1.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถาม

1.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติ

2. การสัมภาษณ์

2.1 ผู้วิจัยกรอกรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์

2.2 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นักเรียน จำนวน 6 คน โดยบันทึกเสียง

2.3 ผู้วิจัยถอดเสียงสัมภาษณ์โดยละเอียด และนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Means) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางวิเคราะห์เนื้อหา (Data Matrix) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางประกอบการบรรยาย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางวิเคราะห์ข้อมูล (Data Matrix) และการใส่รหัสระบายสี (Color-Coding Technique) นำเสนอข้อมูลโดยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคาดหวัง พบว่า นักเรียนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษมีความคาดหวัง ในระดับมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}= 4.55$) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ($\bar{x}= 4.52$) และด้านที่นักเรียนให้ความคาดหวังในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหารจัดการของโรงเรียน ($\bar{x}=4.42$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษมีความพึงพอใจ ในด้านคุณภาพการสอนของครูในระดับมากที่สุด ($\bar{x}= 4.04$) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}= 4.01$) และด้านที่นักเรียนให้ความพึงพอใจในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ($\bar{x}=3.84$)

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่คาดหวังให้โรงเรียนพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามความถนัดและตามความสนใจ ต้องการครูผู้สอนที่ความรู้ความสามารถในรายวิชานั้นๆ อย่างแท้จริง เนื้อหาที่เรียนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ใหม่และมีคุณภาพนักเรียนคาดหวังให้ครูสอนให้น่าสนใจ และต้องการให้เนื้อหาของแบบทดสอบตรงกับเนื้อหาในบทเรียน อย่างไรก็ตาม นักเรียนไม่พึงพอใจเกี่ยวกับ

ห้องสมุดไม่เปิดให้บริการตามเวลาที่กำหนด ครูสอนไม่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร การเรียนภาคปฏิบัติค่อนข้างน้อย และนักเรียนไม่พึงพอใจที่ข้อสอบในบางรายวิชา ไม่ตรงกับเนื้อหาที่สอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบประเด็นความคาดหวังที่สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษ 2. โอกาสในการสอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในอนาคต และ 3. กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังพบประเด็นความพึงพอใจที่สำคัญ 5 ประเด็น ได้แก่ 1. การเอาใจใส่ของครูผู้สอน 2. ครูมีเทคนิคการสอนดี 3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 4. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่ รุ่นน้อง และ 5. สิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนเหมาะสมอย่างไรก็ตาม พบว่า นักเรียนมีความไม่พึงพอใจใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1. ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่ดีประสิทธิภาพมากพอ และ 2. การขาดการปรับปรุงและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนเพิ่มเติม

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลสรุปวิจัย 4 ประเด็น ดังนี้

1. ระดับความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) และเมื่อพิจารณาภาพรวมรายประเด็น นักเรียนมีความคาดหวังเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก ($\bar{x} = 4.55$) และประเด็นเกี่ยวกับเรื่องบริหารจัดการของโรงเรียนนักเรียนมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$) เป็นลำดับสุดท้าย

2. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการศึกษาโครงการภาคภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$) เมื่อพิจารณาภาพรวมรายประเด็น นักเรียนมีความพึงพอใจเรื่องคุณภาพ การสอนของครูอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก ($\bar{x} = 4.04$) และประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหาหลักสูตรนักเรียน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$)

3. สรุปผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียน พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมนักเรียนให้ได้พัฒนาตนเองตามความถนัดและสนใจเพื่อพัฒนาศักยภาพ คุณภาพ การสอนของครู เน้นให้โรงเรียนคัดเลือกครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในรายที่สอนวิชาอย่างแท้จริง สามารถนำเนื้อหาหลักสูตรที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในด้านสื่อการเรียน การสอน ต้องการอุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ใหม่และมีคุณภาพ ในส่วนกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนคาดหวังให้ครูสอนให้น่าสนใจ สำหรับการวัดและประเมินผล นักเรียนต้องการให้เนื้อหาของแบบทดสอบตรงกับเนื้อหาในบทเรียน อย่างไรก็ตาม นักเรียนมีความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับห้องสมุด ไม่เปิดให้บริการตามเวลาที่กำหนด ครูสอนไม่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร การเรียนภาคปฏิบัติค่อนข้างน้อย และนักเรียนไม่พึงพอใจที่ข้อสอบในบางรายวิชา ไม่ตรงกับเนื้อหาที่สอน

4. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

4.1 ความคาดหวังจากการสัมภาษณ์นักเรียนมีความคาดหวังว่าการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษ โอกาสในการสอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในอนาคต และกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้

4.2 ความพึงพอใจจากการสัมภาษณ์นักเรียนมีความพึงพอใจในเรื่องการเอาใจใส่ของครูผู้สอนครูมีเทคนิคการสอนดีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่รุ่นน้อง และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนเหมาะสม

4.3 ความไม่พึงพอใจจากการสัมภาษณ์นักเรียนไม่พึงพอใจในเรื่องความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ และการขาดการปรับปรุงและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนเพิ่มเติม

นอกจากนี้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปมี 2 ประการ คือ 1. ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษกับกลุ่มตัวอย่างอื่น อาทิ ผู้บริหาร ครูผู้สอนหรือผู้ปกครอง 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้าศึกษาโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษในโรงเรียนระดับการศึกษาอื่น นอกจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากผลการศึกษาและข้อเสนอแนะข้างต้น อาจสรุปได้ว่า เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นงานวิจัยขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างหรือบริบทที่ใช้ในการทำวิจัยมีลักษณะเฉพาะกลุ่ม การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อาจจะไม่สามารถทำได้ในวงกว้าง ดังนั้นเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ครู รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน การศึกษาจากนักเรียนหลายกลุ่มหลายรุ่น หรือหลายระดับ รวมทั้งศึกษาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). “นโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ” สืบค้นเมื่อ 2557, กันยายน 16, เข้าถึงได้จาก: [www.moe.go.th: http://www.moe.go.th/5TypeSchool/school_eng_next.htm](http://www.moe.go.th/th/5TypeSchool/school_eng_next.htm)
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เฉลิมชัย กลัปดี. (2551). “โครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program)” สืบค้นเมื่อ 2557, กันยายน 16, เข้าถึงได้จาก: [www.gotoknow.org: http://www.gotoknow.org/posts/163491](http://www.gotoknow.org/posts/163491)
- ยีนยง ราชวงษ์. (2554). “ปัจจัย 5 กับพัฒนาคุณภาพการศึกษา” สืบค้นเมื่อ 2550, ตุลาคม 13, เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/364514>
- วิราพร พงศ์อาจารย์. (2550). “การประเมินผลการเรียน” พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิษณุโลก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). “การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง” สืบค้นเมื่อ 2557, ตุลาคม 13, เข้าถึงได้จาก: [www.cnt.obec.go.th:http://www.cnt.obec.go.th/nt1/b1](http://www.cnt.obec.go.th/http://www.cnt.obec.go.th/nt1/b1)

- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี” กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สุวิมล วองวานิช และคณะ. (2551). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมิน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อารมณศรี เทียนทอง. (2544). *ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภูมิภาคตะวันตก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ASEAN Secretariat.(2007). “The ASEAN Charter” Cited 2014, September 16, Available from: www.asean.org: <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf>
- De Cecco, J.P. (1967). *The Psychology of language, thought and instruction*. New York: Holt Runchart and Winston.
- Getzels, J.W., Lipham, M. J.and Campbell, R.F. (1968). *Educational administration as a social process: Theory, research, practice*. New York: Harpercollins.
- Harvard Business Review. (2012). *Global business speaks English*. Cited 2014, September16, Available from: www.hbr.org: <https://hbr.org/2012/05/global-business-speaks-english/ar/1>
- Homby, A.S. (2000). *Oxford advanced learner’s dictionary of current English*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Vroom, V. (1970). *Industrial social psychology, management and motivation*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Vroom, W.H. (1964). *Working and motivation*. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Wolman, T. E. (1973). *Education and organizational leadership in elementary school*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

ไตรสิกขา : พื้นฐานการพัฒนามนุษย์และการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน
The Threefold Training (Tri-Sikkhā) as Fundamental
Development of Human and Integration of
Education Management

เกษม แสงนนท์¹

บทคัดย่อ

มนุษย์มีองค์ประกอบของชีวิต 2 ส่วน คือกายและใจ หรือรูปและนาม หรือชั้น 5 เหมือนกับสัตว์อื่นๆ แต่มนุษย์จะแตกต่างตรงที่ความมีปัญญาสามารถฝึกฝนพัฒนาให้ยิ่งขึ้นไปได้ เครื่องมือในการพัฒนานั้นก็คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีขอบเขตการพัฒนา 4 ด้าน คือ กาย สังคม จิตใจ และปัญญา มีข้อปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายคืออริยมรรคมีองค์ 8 มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น นอกจากนี้ยังหลักธรรมอื่นๆ ที่เหมาะแก่บุคคล เหตุการณ์ต่างๆ เช่นมงคล 38 และทศบารมี เป็นต้น การบูรณาการหลักไตรสิกขาและหลักธรรมอื่นๆกับการจัดการศึกษา จะได้รับประโยชน์อย่างน้อย 4 ประการคือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และประโยชน์อย่างยิ่งคือการบรรลุพระอรหันตผลไม่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป

คำสำคัญ : ไตรสิกขา การจัดการศึกษารอบด้าน

ABSTRACT

According to Buddhism, human being has two vital complements: matter and mind. These two complements derived from the five aggregations (Five Khandhas). Human being shares these aspects as same as animals but different in intellectual category or wisdom which can be improved to the high level. The Threefold Training (Tri-Sikkhā) is fundamental development: Sila (morality), Citta (mentality), and Panñā (wisdom). There are four dimensions to be developed: physical, social, mental, and intellectual. The highest goal can be attained by the Eightfold Path e.g. right view. Many Buddhist teachings, for example Thirty Eight Blessing of life, are appropriate in various situations and persons. Integration of the Threefold Training (Tri-Sikkhā) provides, at least, four advantages: individual, public, both individual and public, and highest advantage. The highest advantage is to stop re-birth in Sangsara.

¹อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร. และนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

Keywords: The Threefold Training (Tri-Sikkhā), Integration of Education Management

บทนำ

มีพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่า “ทันโต เสฏโฐ มนุสเสสุ” แปลว่า ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2477 : 49) ในยุคปัจจุบันมีคำกลอนของท่านพุทธทาสภิกขุ (2537) กล่าวว่า

“เป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง	เหมือนหนึ่งยุงมีดีที่แววขน
ถ้าใจต่ำเป็นได้แต่เพียงคน	ย่อมเสียที่ที่ตนได้เกิดมา
ใจสะอาดใจสว่างใจสงบ	ใครมีครบควรเรียกมนุสสา
เพราะทำถูกพูดถูกทุกเวลา	ปรมปรีดาทุกคืนวันสุขสันต์จริง
ใจสกปรกมีดมัวและร้อนเร่า	ใครมีเข้าควรเรียกว่าผีสิง
เพราะทำผิดพูดผิดจิตประเวง	แต่ในสิ่งนำตัวกลัวอบาย
คิดดูเถิดถ้าใครไม่ยอมตก	จงรีบยกใจตนรีบชวนชวาย
ให้ใจสูงเสียได้ก่อนตัวตาย	ก็สมหมายที่เกิดมาอย่าเชื่อนอย”

นั่นหมายความว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ก็เป็นเพียงสัตว์โลกชนิดหนึ่งซึ่งมีสัญชาตญาณเดิมๆ เหมือนกับสัตว์อื่นทั้งหลาย ประเด็นนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า มนุษย์เกิดมานั้นมีความบกพร่องหรือมีบาปติดตัวมาด้วยทุกคน มนุษย์จะมีความแตกต่างก็เพราะการฝึกฝนความสามารถในการเรียนรู้ และมีปัญญาเกิดขึ้น เมื่อมีปัญญาแล้วก็ทำในสิ่งที่แตกต่างออกไปที่เรียกว่า มีใจสูงขึ้น พัฒนายิ่งขึ้น จนทำให้มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นผู้ครอบครองโลกนั่นเอง

หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อกว่า 2,600 ปีที่แล้ว ได้ทรงแสดงถึงแนวทางการพัฒนาเรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งสามารถทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ไตรสิกขาเป็นแม่แบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างไร มีรายละเอียดต่อไปนี้

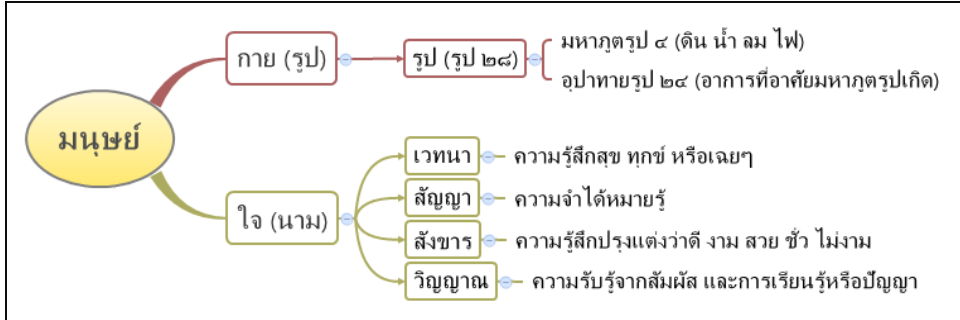
มนุษย์คือใคร

ตามหลักพุทธศาสนามนุษย์มีองค์ประกอบพื้นฐานการก่อกำเนิดไม่ต่างจากสัตว์อื่นๆ ที่ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ร่างกายและจิตใจ หรือ “รูปและนาม”

ส่วนที่เป็นลักษณะเป็นชิ้นส่วน มองเห็นได้ แต่ต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เรียกว่า “รูป” มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ธาตุหลัก 4 อย่าง ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และมีอาการต่างๆ ที่อาศัยธาตุหลักเกิดขึ้น ทั่วไปเรียกว่า อิริยาบถย่อย หรืออาการย่อยของรูป (ธาตุหลัก) นั้นๆ เรียกว่า อุปาทายรูป เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด เป็นต้น

อีกส่วนหนึ่ง ไม่สามารถเห็นหรือสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 ไม่ได้ เรียกว่า “นาม” ประกอบไปด้วย เวทนา ได้แก่ ความรู้สึกว่าสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ สัญญา ได้แก่ ส่วนที่ทำหน้าที่ในการจำได้หมายรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น สังขาร ได้แก่ ความรู้สึกปรุงแต่งว่าดี ชั่ว โลก โกรธ หลง และวิญญาน ได้แก่ การรับรู้จากประสาทสัมผัส การเรียนรู้ต่างๆ ความรอบรู้ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ

ทั้งรูปและนามเมื่อรวมกันแล้วสรุปเรียกว่า “ขั้นที่ 5” ซึ่งสามารถเขียนสรุปเป็นภาพเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายๆ ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 มนุษย์มีประกอบเหมือนกันคือกายและใจ หรือรูปและนาม หรือเรียกว่าขั้นที่ 5

จะพัฒนามนุษย์อย่างไร

จากพื้นฐานของกำเนิดชีวิตมนุษย์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติของชีวิตแล้ว มนุษย์ไม่ได้แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ในโลกนี้เลย คือ ประกอบด้วยกายและใจ หรือรูปและนาม ที่เรียกว่าขั้นที่ 5 เช่นเดียวกัน ถ้าหากปล่อยไปตามธรรมชาติ มนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมไม่แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายมากนัก เนื่องจากมนุษย์มีจิตใจและปัญญาดีกว่าจึงได้พัฒนาอารยธรรมขึ้นมา ทำให้มีศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่างๆ เกิดในโลกมากมาย

เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก ได้ทรงสั่งสอนประชาชนด้วยหลักธรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับบุคคล ประสบการณ์ หรือสถานการณ์ นั้นๆ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ดีขึ้น สูงส่งขึ้น ต่างจากสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งด้านกาย วาจา และใจ ดังพุทธศาสนสุภาษิตและบทกลอนของท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้ยกขึ้นเป็นอุทาหรณ์ในเบื้องต้น หลักธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าแสดงทั้งหมด สามารถสรุปลงในหลักการที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งก็เป็นคำตอบของคำถามข้างต้นว่า เราสามารถพัฒนามนุษย์ด้วย “ไตรสิกขา” นั้นเอง

รูปที่ 2 ไตรสิกขาจะเป็นเครื่องพัฒนาให้คนต่างจากสัตว์อื่นๆ จนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ที่มา www.fugly.com/media/IMAGES/Random/morphing-clinton.jpg

ไตรสิกขาคืออะไร

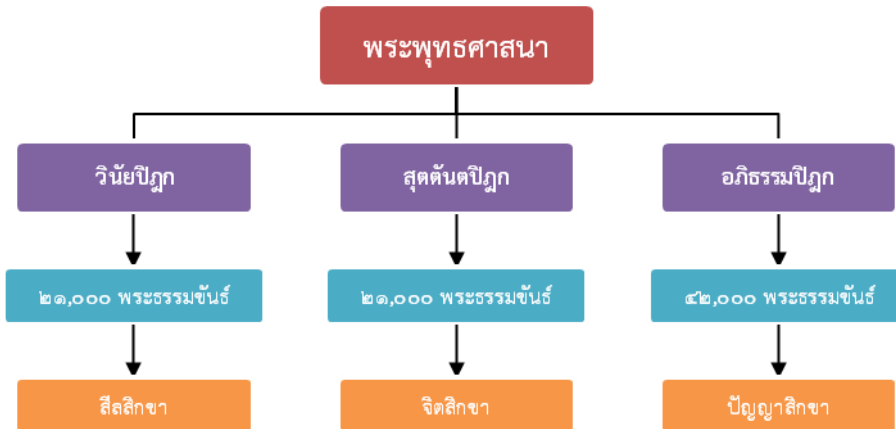
สิกขา หมายถึง สิ่งที่ทุกคนต้องศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ชีวิตมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย วาจา สังคม อาชีพการงาน จิตใจ และปัญญา ได้แก่

ศีล คือ หลักความประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา สังคม อาชีพการงาน เรียกว่า สีสสิกขา

สมาธิ คือ หลักความปฏิบัติทางจิตใจที่จะทำให้มั่นคง มุ่งมั่น ไม่หวั่นไหวง่าย บางครั้งก็เรียกว่า จิตสิกขา

ปัญญา คือ หลักปฏิบัติทางความรู้ ความคิด วิสัยทัศน์ ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติหรือแสดงออกทางกาย วาจา และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เรียกว่า ปัญญาสิกขา

ทั้ง 3 อย่างรวมกัน เรียกว่า “ไตรสิกขา” หรือ “สิกขา 3” พระพุทธศาสนาทั้งสันถนหมายถึง พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎก จำนวน 84,000 พระธรรมชั้นตรี ก็คือ ไตรสิกขา กล่าวคือ พระวินัยปิฎก 21,000 พระธรรมชั้นตรี สรูปลงใน สีสสิกขา พระสุตตันตปิฎก 21,000 พระธรรมชั้นตรี สรูปลงใน สมาธิ หรือจิตสิกขา และพระอภิธรรมปิฎก 42,000 พระธรรมชั้นตรี สรูปลงใน ปัญญาสิกขา ดังสรุปในรูปที่ 3

รูปที่ 3 การสรุปหลักธรรมในพระพุทธศาสนาลงในไตรสิกขา

จะพัฒนามนุษย์อย่างไร (ขอขยายการพัฒนา)

เป็นที่ทราบแล้วว่า ไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้ต่างจากสัตว์ทั่วไป ซึ่งเป็นกรอบใหญ่ๆ ให้ประชาชนได้ยึดถือและปฏิบัติ แต่พระพุทธเจ้ายังทรงแสดงหลักการพัฒนาอีก ซึ่งถือเป็นขอบข่ายของการพัฒนาทั้งส่วนบุคคลและหมู่คณะ เรียกว่า “ภาวนา” หมายถึง การเจริญการทำให้เป็นให้มีขึ้นการฝึกอบรมการพัฒนา(cultivation; training; development) มี 4 อย่าง ได้แก่

1. ภาวนา คือ การเจริญกายพัฒนากายการฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical development)

2. สีสภาวณา คือ การเจริญศีลพัฒนาความประพฤติการฝึกรบมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน (moral development)

3. จิตภาวณา คือ การเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกรบมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้น (cultivation of the heart; emotional development)

4. ปัญญาภาวณา คือ การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกรบมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (cultivation of wisdom; intellectual development)

ในบาลีที่ที่ท่านแสดงภาวณา 4 นี้ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคลจึงเป็นภาวิตกายภาวิตศีลภาวิตจิตภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกายศีลจิตและปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555: 70)

การพัฒนามนุษย์ไปให้ถึงขั้นสูงสุด (อเสขบุคคล)

พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกบุคคลออกเป็น 2 ประเภท คือ เสขบุคคล และอเสขบุคคล เสขบุคคล ได้แก่มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา ต้องมีการศึกษาและพัฒนาตนเองอยู่เรื่อยไป นับตั้งแต่การเป็นปุถุชนทั่วไปจนถึงอรหันตมรรค ส่วนอเสขบุคคลนั้น หมายถึงผู้ที่บรรลุธรรมขั้นสูงสุด ไม่ต้องศึกษาหรือพัฒนาตนให้บรรลุอะไรอีกต่อไป ซึ่งได้แก่ พระอรหันตผล

การพัฒนาตนเพื่อไปสู่การความเป็น “อเสขบุคคล” นั้นต้องปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่าทางสายกลางเพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระดับทุกข์ปลอดปัญหาไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสองคือกามสุขัลลิกานุโยคและอัตตกิลมณานุโยคเรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555 : 215) มีองค์ 8 ประการดังนี้

1. สัมมาทิฐิเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือริยสัจ 4 หรือเห็นไตรลักษณ์หรือรู้อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูลหรือเห็นปฏิจจสมุปปาท (Right View; Right Understanding)

2. สัมมาสังกัปปะดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปอพยายามสังกัปปอวิหิงสาสังกัปป (Right Thought)

3. สัมมาวาจาเจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต 4 (Right Speech)

4. สัมมากัมมันตะกระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต 3 (Right Action)

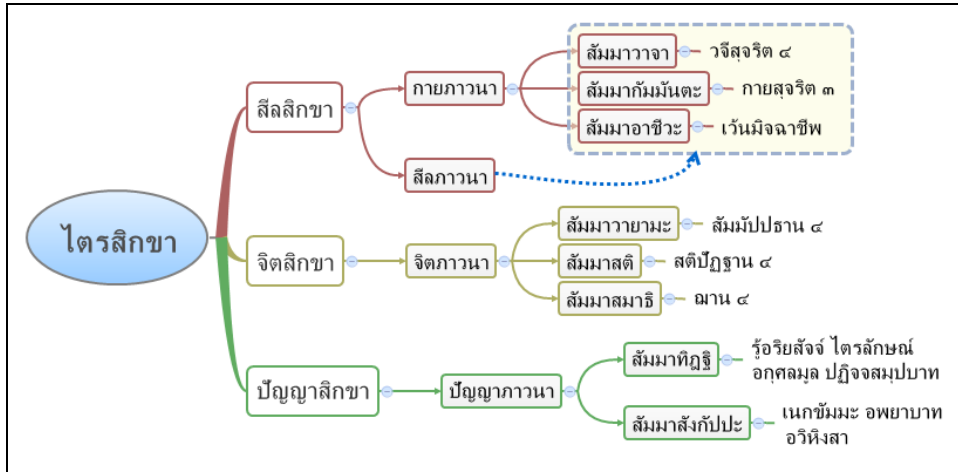
5. สัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพประกอบสัมมาชีพ (Right Livelihood)

6. สัมมาพยายามะพยายามชอบ ได้แก่ ปธานหรือสัมมัปปธาน 4 (Right Effort)

7. สัมมาสติระลึกชอบ ได้แก่ สติปัญฐาน 4 (Right Mindfulness)

8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) ได้แก่ ฉาน 4 (Right Concentration)

สามารถสรุปกระบวนการไตรสิกขา ไปสู่ภาวณา และอริยมรรคมีองค์ 8 ได้ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 แสดงขอบเขตของโตรสิกขาไปสู่การปฏิบัติด้วยภาวนา 4 และมรรคมีองค์ 8

ทางเลือกหลากหลายในการพัฒนามนุษย์ (มงคล 38)

เพื่อให้เหมาะกับบุคคลระดับต่างๆ ยังมีหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น มงคล 38 ประการ ซึ่งมีบทสรุปกล่าวว่

เอาตาทิสานิกตวาน สัพพตถมปราชิตา
สัพพตถโสตถิถัจฉนติ ตนเตสัสมังคลมุตตมนติ.

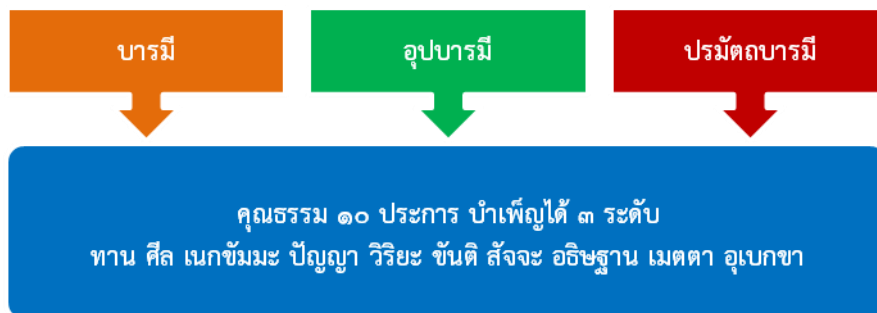
แปลว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลเช่นนี้แล้วย่อมเป็นผู้ไม่ปราศัยในที่ทุกสถาน ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวงนี่คืออุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น (ขุ.ขุ. 25/5/3) มงคล 38 ประกอบด้วย แบ่งเป็น 10 หมวด (คาถา) ดังนี้

- คาถาที่ 1 ไม่คบคนพาลคบบัณฑิตบูชาคนที่ควรบูชา
- คาถาที่ 2 อยู่ในปฏิรูปเทศได้ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อนตั้งตนไว้ชอบ
- คาถาที่ 3 เล่าเรียนศึกษามาก มีศิลปวิทยา มีระเบียบวินัยจาสุภาษิต
- คาถาที่ 4 บำรุงมารดาบิดาสงเคราะห์บุตรภรรยาการงานไม่อากุล
- คาถาที่ 5 เผื่อแผ่แบ่งปันดำรงอยู่ในศีลธรรมสงเคราะห์ญาติการงานที่ไม่มีโทษ
- คาถาที่ 6 เว้นจากความชั่วเว้นจากการดื่มน้ำเมาไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
- คาถาที่ 7 ความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตนความสันโดษมีความกตัญญูฟังธรรมตามกาล
- คาถาที่ 8 มีความอดทนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายพบเห็นสมณะสนทนาธรรมตามกาล
- คาถาที่ 9 มีความเพียรเผากิเลสประพฤติพรหมจรรย์เห็นอริยสัจทำพระนิพพานให้แจ้ง
- คาถาที่ 10 จิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม จิตไร้เศร้าจิตปราศจากอุลลิจิตเกษม

ทศบารมีเพื่อการพัฒนาตนอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังมีหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนอย่างยั่งยืน คือการทำความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุ ซึ่งจุดหมายอันสูงเช่นความเป็นพระพุทธรูปเจ้าและความเป็นมหาสาวกเรียกว่า บารมี 10 หรือทศบารมี ได้แก่

1. ทานการให้การเสียสละ
 2. ศีลการรักษากายวาจาให้เรียบร้อยประพฤติถูกต้องตามระเบียบวินัย
 3. เนกขัมมะการออกบวช ความปลื้มใจจากกาม
 4. ปัญญาความรู้ความหยั่งรู้เหตุผลเข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง
 5. วิริยะความเพียรความแก่กล้าไม่เกรงกลัวอุปสรรคพยายามบากบั่นอุทิศสวาทะก้าวหน้า เรื่อยไปไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่
 6. ขันติความอดทนความทนทานของจิตใจสามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจ เหตุผลและแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบไม่ลุ่มลุ่มอานาจกิเลส
 7. สัจจะความจริงคือพูดจริงทำจริงและจริงใจ
 8. อธิษฐานความตั้งใจมั่น, การตัดสินใจเด็ดเดี่ยววางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้ แน่นนอนและดำเนินตามนั้นแน่นอน
 9. เมตตาความรักใคร่ความปรารถนาดีมีไมตรีคิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นและเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมี ความสุขความเจริญ
 10. อุเบกขาความวางใจเป็นกลางความวางใจสงบราบเรียบสม่ำเสมอเที่ยงธรรมไม่เอนเอียง ไปด้วยความยินดียินร้ายหรือชอบฟัง
- บารมีนั้นท่านกล่าวว่าจะบำเพ็ญให้บริบูรณ์ต้องครบ 3 ชั้น คือ
1. บารมีระดับสามัญเช่นทานบารมีได้แก่ให้ทรัพย์สินเงินทองสมบัตินอกกาย
 2. อุปบารมีระดับรองหรือจวนจะสูงสุดเช่นทานอุปบารมีได้แก่การเสียสละอวัยวะเป็นทาน
 3. ปรมัตถบารมีระดับสูงสุดเช่นทานปรมัตถบารมีได้แก่การสละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
- การบำเพ็ญทั้ง 10 บารมีครบ 3 ชั้นนี้ เรียกว่าสมมติสพารมีหรือสมมติสพารมีแปลว่าบารมี 30 ถ้วน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555 : 239) สรุปดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 คุณธรรม 10 ข้อบำเพ็ญได้ 3 ระดับคือ บารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี รวมเป็นบารมี 30

บูรณาการไตรสิกขากับการศึกษา

มีผู้ให้คำนิยามของการศึกษาปัจจุบันไว้มากมาย แต่จากข้อมูลข้างต้น คำว่า การศึกษา ในทางพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา สังคม อาชีพ การงาน จิตใจ และปัญญา เพื่อยังประโยชน์ตน สังคม ประเทศชาติ ให้ถึงพร้อม

ความรู้ หรือปัญญาตามหลักไตรสิกขา แบ่งเป็นประเภท 2 ประเภท ได้แก่

1. โลกียปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต อาชีพ การงาน สังคม และวิชาการต่างๆ ทางโลก หรือเรียกว่า วิชาชีพ
2. โลกุตตรปัญญา คือปัญญาหรือความรู้เกี่ยวกับ ความจริงของชีวิต (เทวทูต 4) ลักษณะของชีวิต (ไตรลักษณ์) องค์ประกอบของชีวิต (ธาตุ 4ชั้น 5) โลกธรรม (โลกธรรม 8) และปรมาตมธรรม (ธรรมชาติที่เป็นจริงแท้แน่นอน คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน) หรือเรียกว่า วิชาชีวิต

ชนิดของความรู้ (วิธีการได้ปัญญา)

ความรู้ หรือ ปัญญา ดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ 3 ทาง ได้แก่

1. สุตตมยปัญญา ความรู้เกิดจากการฟัง การอ่าน คั่นคว้า การฟังบรรยาย อภิปรายต่างๆ
2. จินตามยปัญญา ความรู้เกิดจากการคิด วิเคราะห์ ใคร่ครวญ พิจารณาหาเหตุผล
3. ภวานามยปัญญา ความรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ฝึกฝน ทำแล้วทำอีกจนเกิดความชำนาญ

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการศึกษา

ไตรสิกขาเป็นหลักพื้นฐานของการศึกษา อันหมายถึงการเรียนรู้และพัฒนาตลอดชีวิต มีผู้นำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงปริญญาเอก ระดับพื้นฐาน ดังเช่นคณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (2546) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้านคือ

1. ด้านพฤติกรรม (ศีล) เน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังนี้

- 1.1 มีกิริยามารยาทกินอยู่ดูฟังเป็น
- 1.2 รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภคนและสื่อต่างๆให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
- 1.3 รู้จักความพอดีพอประมาณในการแสวงหาการบริโภคสะสมสิ่งต่างๆ
- 1.4 ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง
- 1.5 ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นโดยมีศีล5เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- 1.6 มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคลครอบครัวชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อม

2. ด้านจิตใจ (สมาธิ) เน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้

2.1 มีสมรรถภาพที่ดีคือมีสมาธิมีความตั้งมั่นเข้มแข็งมุ่งมั่นทำดีด้วยจิตใจกล้าหาญอดทนสู้สิ่งยากขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้พึ่งตนเองได้

2.2 มีคุณภาวะคือมีความกตัญญูรู้คุณมีจิตใจเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจจะฮายซื่อสัตย์ซื่อสัตย์รับผิดชอบกล้ารับผิดเกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

2.3 มีสุขภาวะที่ดีคือมีความสุขความร่าเริงเบิกบานมองโลกในแง่ดีมีกำลังใจเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ในการร่วมกิจกรรมงานต่างๆ

3. ด้านความคิด ความเชื่อ และการแสวงหาความรู้ (ปัญญา) เน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้

3.1 มีศรัทธาเลื่อมใสและเข้าใจในพระรัตนตรัยกฎแห่งกรรมและบาปบุญคุณโทษ

3.2 มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดีใฝ่รู้ใฝ่คิดรู้จักค้นคว้าจดบันทึกเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผลสามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล

3.3 มีทักษะชีวิต รู้เท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาและนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดี มีปัญญาเข้าใจสัจธรรมของชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน

3.4 มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุกด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการโดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักคุณธรรม 4 ประการคือ

1. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้มีครูอาจารย์ดีมีข้อมูลมีสื่อที่ดี

2. สัทธัมมัสสนวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

4. อัมมานุสัสมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

ระดับอุดมศึกษานั้นภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2555:13) นำหลักไตรสิกขามาเป็นกรอบแนวคิดหลักเพื่อสร้างอัตลักษณ์แก่นิสิตทุกระดับโดยบูรณาการสรุปตามอักษรย่อของมหาวิทยาลัยคือ **MCU** และแปลความหมายให้สอดคล้องกับไตรสิกขา ดังนี้

M - Mentality มีความรู้ดี (ปัญญา)

C - Character มีความประพฤติดี (ศีล)

U - Universal mind มีสาธารณจิต ใจมั่นคง ซื่อตรง เสียสละ (สมาธิ)

และได้นำหลักธรรมมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาทุกระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมองว่า นิสิตทุกระดับจะต้องได้รับการเรียนรู้ 2 ประการ คือ **วิชา** ความรู้ต่างๆตามสาขาวิชาที่ตนเรียน และ **จรรยา** หลักความประพฤติปฏิบัติที่ดีงามดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระดับปริญญาตรี ใช้กรอบแนวคิดว่ามีนวลักษณ์ รู้หลักพัฒนา ยึดมั่นไตรสิกขา มีสาธารณจิตสรุปเป็นรูปดังนี้

มีนวลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะ 9 ประการของนิสิต ตามความหมายของ MAHACHULA ประกอบด้วย

M - Morality	มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส
A - Awareness	รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
H - Helpfulness	มีศรัทธา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา
A - Ability	มีความสามารถในการแก้ปัญหา
C - Curiosity	มีความใฝ่รู้ ใฝ่คิด
H - Hospitality	มีน้ำใจเสียสละเพื่อส่วนรวม
U - University	มีโลกทัศน์กว้างไกล
L - Leadership	มีความเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา
A - Aspiration	มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เทียบพร้อมด้วย คุณธรรมและจริยธรรม

รู้หลักพัฒนา หมายถึง รู้และเข้าใจหลักการพัฒนาตามแนวของ ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา พัฒนากาย สีสภาวนา พัฒนาสังคม จิตภาวนา พัฒนาจิตใจ ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา

ยึดมั่นไตรสิกขา หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา หรือ สัจจรี 3 คือ กายสัจจรี วจิสัจจรี มโนสัจจรี เป็นต้น

มีสาธารณจิต หมายถึง น้ำใจดี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน วางตนเหมาะสมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตาดังสรุปตามรูปที่ 6

รูปที่ 6 สรุปการบูรณาการหลักธรรมที่เหมาะสมกับการสร้างคุณลักษณะนิสิตระดับปริญญาตรี

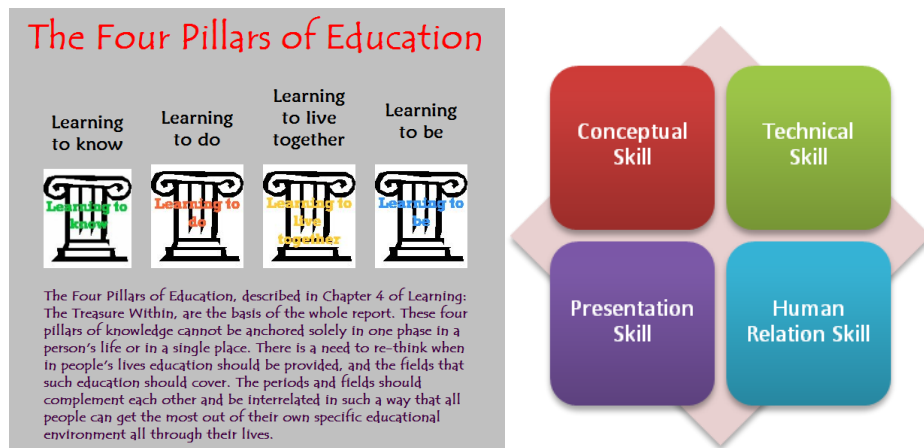
ระดับปริญญาโท เป็นระดับการศึกษาที่เน้นองค์ความรู้ระดับสูงและมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น เป็นอย่างดี จึงกำหนดแนวทางพัฒนานิสิตต่อเนื่องจากปริญญาตรี โดยใช้หลัก **ปฏิสัมพันธ์ 4** ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในอรรถะ ธรรมะ นิรุตติ ปฏิภาณ เป็นกรอบแนวคิดสรุปเป็นคำคล้องจองว่า “รอบรู้วิชาการ ชำนาญวิชาชีพ เชี่ยวชาญสื่อศึกษา บริการประชาชน” มีคำอธิบายดังนี้

รอบรู้วิชาการ หมายถึง มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการที่เป็นวิชาพื้นฐานและวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงรอบด้าน รู้เท่าทันสถานการณ์ รู้หลักการและทฤษฎีที่ชัดเจนในสาขาวิชาที่ศึกษา รวมถึงศึกษาดูงาน การเสริมสร้างวิสัยทัศน์ในด้านต่างๆ สอดคล้องกับ อัตถปฏิสัมพันธ์ (Conceptual Skill) และสอดคล้องกับจุดประสงค์การศึกษาข้อ 1 เรียนเพื่อให้เกิดความรู้ (Learning to know)

ชำนาญวิชาชีพ หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติได้ถูกต้อง จนถึงมีความชำนาญในวิชาเฉพาะสาขา หรือวิชาเอก รวมถึงมีการวิจัยและพัฒนาความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ สอดคล้องกับ ัมมปฏิสัมพันธ์ หรือ Technical skill และสอดคล้องกับจุดประสงค์การศึกษาข้อ 2 เรียนเพื่อให้เกิดทักษะ สามารถประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี ฝีมือคุณภาพ (Learning to do)

เชี่ยวชาญสื่อศึกษา หมายถึง มีความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร การนำเสนอ หรือการแสดงออกต่อสังคมได้อย่างเชี่ยวชาญ รวมถึงมีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและสื่อการศึกษาใหม่ๆ เพื่อการศึกษาและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สอดคล้องกับ นิรุตติปฏิสัมพันธ์ (Presentation Skill) และสอดคล้องกับจุดประสงค์การศึกษาข้อ 3 เรียนเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Learning to live Together)

บริการประชาชน หมายถึง มีความรู้คุณธรรม รู้จักเสียสละ มีจิตบริการ ฉลาดสามารถประยุกต์ความรู้ ทฤษฎี ภาษาและเทคโนโลยีต่างๆ ให้สอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อการบริหารหรือบริการที่มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องกับ ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ (Human relations Skill) และสอดคล้องกับจุดประสงค์การศึกษาข้อ 4 เรียนเพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Learning to be) ดังรูปที่ 7

รูปที่ 7 เทียบองค์ประกอบจุดประสงค์ทางการศึกษา และทักษะ 4 ด้านของมหามบัณฑิตที่ควรมี (ที่มารูป <https://lsw09.wikispaces.com/Mental%20Models>)

ระดับปริญญาเอก เป็นระดับสูงสุดของการศึกษา ที่จะต้องมีทั้งความรู้ วิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญ และมนุษยสัมพันธ์ มีหลักธรรมที่เหมาะสมจาก ทศตปิปาณิกสูตร (อง.เอก. 20/20/163) ที่ระบุว่าพ่อค้า (นักธุรกิจ) ที่จะประสบความสำเร็จ ต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ มีตาดี หรือมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) มีความสามารถจัดการธุระได้ดี (วิรุโร) และมีบุคคลที่จะพึ่งพิงอาศัยได้ (นิสสัยสัมปันโน) สรุปเป็นคำคล้องจองให้จำง่ายว่า “มีวิสัยทัศน์ เชี่ยวชาญปฏิบัติ ฉลาดมนุษยสัมพันธ์” มีคำอธิบาย ดังนี้

มีวิสัยทัศน์ หมายถึง มีความรอบรู้ในหลักการและทฤษฎีต่างๆ มีความสามารถสร้างทฤษฎีใหม่ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลสู่สากล สอดคล้องกับบาลีชื่อ จักขุมา (Pro-vision)

เชี่ยวชาญปฏิบัติ หมายถึง มีความเชี่ยวชาญในเชิงปฏิบัติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติถูกต้องตามหลักทฤษฎี ที่เรียนมา รวมถึงสามารถสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ และการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการสื่อสารได้ดี สอดคล้องกับบาลีชื่อ วิรุโร (Professional)

ฉลาดมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง มีความสามารถในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถสร้างปัจจัยในการบริหารขึ้นมาได้ โดยมีความเหมาะสมกับสภาพชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบาลีชื่อ นิสสัยสัมปันโน หรือ Public Relation

สรุปกรอบแนวคิดดังรูปที่ 8

รูปที่ 8 สรุปแนวคิดการพัฒนานิสิตระดับปริญญาเอกให้มีวิสัยทัศน์ เชี่ยวชาญปฏิบัติ ฉลาดมนุษยสัมพันธ์

ไตรสิกขาจะช่วยสังคมดีขึ้นอย่างไร

มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาโดยไตรสิกขา ย่อมจะได้รับประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

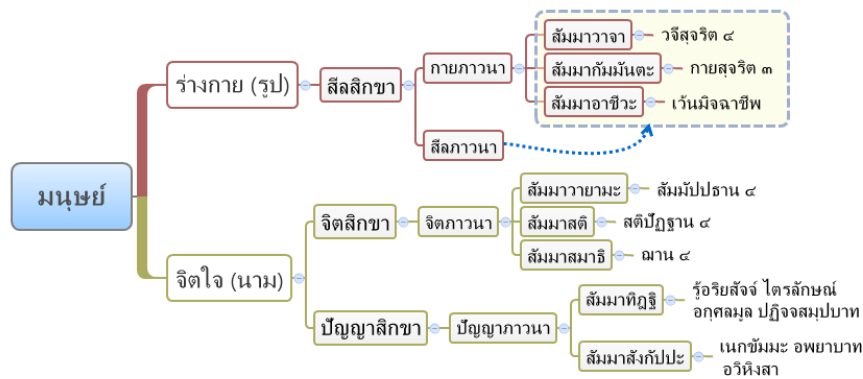
1. ประโยชน์ตนมีการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งทางกาย วาจา อาชีพ สังคม จิตใจ และปัญญา
2. ประโยชน์ผู้อื่นที่มีพื้นฐานแบบไตรสิกขา ย่อมไม่เห็นแก่ตัว ย่อมมุ่งให้งาน สังคม และเพื่อนมนุษย์อยู่ดี มีสุขเหมือนกัน

3. ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเมื่อทุกคนมีศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมเป็นประโยชน์ต่อตนและสังคม ทั้งสองฝ่าย
4. ประโยชน์อย่างยิ่งผู้มีหลักของไตรสิกขา ย่อมรู้ทั้งวิชาชีพและเข้าใจวิชาชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของอธรรม ย่อมจะได้รับสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้นและสามารถเข้าถึงความสมบูรณ์สูงสุดเป็นอเสขบุคคล บรรลุอรหัตผล ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

บทสรุป

มนุษย์โดยทั่วไปมีการกำเนิดและองค์ประกอบของชีวิตคือกายและใจ หรือรูปและนาม หรือชั้น 5 ไม่แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายแต่มนุษย์จะมีความแตกต่างตรงที่ความมีปัญญาที่สามารถฝึกฝนพัฒนาให้ยิ่งขึ้นไปได้ เครื่องมือสำคัญในการพัฒนานั้นก็คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ขอบเขตของการพัฒนาตามแนวทางของภาวนา 4 คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ส่วนวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้นจะต้องปฏิบัติตามแนวทางของอริยมรรคมีองค์ 8 มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่เหมาะแก่บุคคล เหตุการณ์ต่างๆ เช่นหลักมงคล 38 และ ทศบารมี เป็นต้น

เพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงสรุปไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นแผนภาพ ดังรูปที่ 9

รูปที่ 9 สรุปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยไตรสิกขา (ขยายเป็นภาวนา 4 และมรรค 8)

นอกจากนี้ไตรสิกขายังสามารถบูรณาการกับการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงปริญญาเอกก็ได้ หรืออาจเรียกว่าเทคนิคการสอนแบบไตรสิกขา ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ย่อมจะได้รับประโยชน์อย่างน้อย 4 ประการคือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และประโยชน์อย่างยิ่งคือการบรรลุเป็นพระอรหัตผลไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์. (2537). *ชีวิตงาม*. นนทบุรี : ม.ป.ท.
- ธำรง อุดมโรจิตรกุลและคณะ. (2544). *เศรษฐศาสตร์พอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2546). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์. (2555). *คู่มือหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2547). *พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 นักระรรมชั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุริวัตร จันทร์โสภณ. (2547). *เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักการสอน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2547). *ร้อยคำที่ควรรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *กรณีตัวอย่าง: รูปแบบการวิจัยและพัฒนาของนักวิจัยในพื้นที่ โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.

พุทธธรรมเพื่อการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ Buddhist Dhamma for Administration in Buddhist School

พระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก (โพธิ์เงิน)¹

บทคัดย่อ

การบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธ เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการบริหารโดยการผสมผสานกับแนวคิดตะวันตก อันจะเป็นส่วนส่งเสริมการใช้ความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ก็เป็นเครื่องควบคุมยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ให้บุคคลใช้ความรู้ความสามารถไปในทางที่ผิด หรือใช้แบบสุดโต่งเกินความพอดี ซึ่งจะส่งผลเสียต่อตนเองและองค์กร ตลอดจนสังคมโดยรวมในอนาคตได้ การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา การศึกษาแบบวิถิปุทธเป็นวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เป็นไปตามคุณค่าแท้จริงของการดำเนินชีวิต โดยเพิ่มวิสัยทัศน์ให้มีการพัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) การประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ(จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

คำสำคัญ : พุทธธรรม โรงเรียนวิถิปุทธ

ABSTRACT

Administration in Buddhist school is to apply Buddhist Dhamma as guideline which associated with Western theory. It would cultivate knowledge and skills. Simultaneously, it becomes spirituality of middle path which elevates and controls neutrality in society. Application of Buddhist Dhamma in administration and self-improvement of students is integration of Sila, Smadhi, and Panñā (morality, meditation, and wisdom) in daily life. In addition, This integration is called as multi-development: physical, moral, mental, and intellectual development.

Keywords: Buddhist Dhamma, Buddhist school

บทนำ

มนุษย์เป็นกลไกสำคัญของความสำเร็จแห่งกระบวนการพัฒนาองค์กร การพัฒนามนุษย์จึงต้องได้รับการเอาใจใส่จากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะองค์กรภาค

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

การศึกษาจะต้องมีการพัฒนามนุษย์ในองค์กรให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารองค์กรจึงให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในกระบวนการบริหารงาน เพราะทุนมนุษย์เป็นหัวใจของการทำงานทุกระบบ และมีผลจะช่วยให้งานนั้นสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ประเทศพัฒนาแล้วในโลกจึงให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรบุคคลมีคุณภาพ จะคิดทำการสิ่งใดย่อมมีโอกาสพบกับความสำเร็จ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงกระแสของความต้องการพัฒนาองค์กรแพร่กระจายไปทั่วโลก มีนักคิดนักบริหารจำนวนมากได้เสนอแนวคิดและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงองค์กรเพื่อให้สามารถดำรงอยู่และก้าวต่อไปสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคง อันจะเป็นที่มาของแนวคิดต่างๆ ซึ่งเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน แนวคิดการปรับกระบวนการทำงานการบริหารคุณภาพองค์กร

การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา การศึกษาแบบวิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เป็นไปตามคุณค่าแท้จริงของการดำเนินชีวิต โดยเพิ่มวิสัยทัศน์ให้มีการพัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) การประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ(จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขาคืออริสัสสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้หลักพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีรากฐานจากประเทศตะวันตก มาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรม และจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอันตขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้ทางสถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์ในการจัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้กำหนดคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายของพุทธธรรมโรงเรียนวิถีพุทธนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนา

ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางปัญญา และมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งชาวไทยได้รับการกล่อมเกลามาจากพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีต จนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไป ด้วยอย่างชัดเจน มีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติจิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกทั้งยังมีความยากง่าย ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่จะเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับและคนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริงอันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

การวางแผนเพื่อจัดการศึกษาแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

การวางแผนงานในการบริหารจัดการขององค์การทุกระดับจะมีแนวคิดว่าการวางแผนเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางเดินให้แก่องค์กรนั้น ๆ ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น

1. หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อมๆ กัน
2. การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ

3. การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งนำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบ การเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น

4. ประสานร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระ หรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้กระบวนการ จัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้ การ พัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้าน ปัญญา โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟังเป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและ สังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใดและเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่ เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสม เป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ การดู ฟังเป็น เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรม แสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพ อ่อนน้อม ยิ้ม แยมแจ่มใส การมีความเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และ ครูต่อครูด้วยกันและสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิถีดำเนินการโรงเรียน วิถีพุทธร่วมกันทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู และผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดย ลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาว พุทธ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า วิถีพุทธมี 2 แบบ คือ

1. โรงเรียนหลายแห่งจัดกันมา ตามวัฒนธรรมเอื้อ คือ ตามที่ถือกันมา สืบกันมา รู้ตามกัน มาว่าอย่างนี้เป็นชาวพุทธ ก็เลยทำอย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องของวัฒนธรรมเอื้อ

2. การจัดอย่างโรงเรียนที่ออกชื่อมานั้น หมายความว่าเขาได้ศึกษาในแง่หลักการว่า สาระ ของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ เขาก็ไปถึงขั้นจัดให้เป็นไปตามหลักการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจกล่าว คือ คุณสมบัติ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งมั่นให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐ เช่น

1. เมตตา คือ ความรักปรารถนาดี เป็นมิตร อยากรู้ให้ผู้อื่นมีความสุข

2. กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

3. มุทิตา คือ ความพลอยยินดี พร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มี ความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ตั้งใจ

4. อุเบกขา คือ การวางตัววางใจเป็นกลาง เพื่อรักษาธรรม เมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบ ต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล

5. จาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

จริยธรรมศึกษา หมายถึง ธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ทั้งที่เป็น ศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม รวมทั้งการนำธรรม ศีลธรรม กฎศีลธรรมทาง พระพุทธศาสนาเชื่อมโยง

การศึกษา เกี่ยวกับความเจริญงอกงามในทางความประพฤติและการปฏิบัติ ตน เพื่อให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม

ปัญญาวัตรธรรม 4 กับการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดสภาพในทุกด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น มีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งในการจัดสภาพจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัตรธรรม 4 ประการ คือ

1. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและกฎวิธี
4. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม

ปัญญาวัตรธรรม 4 ประการนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน สำหรับแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่างๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้ ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่น เหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติ หรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา เช่น ร่มรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรมดูแลเสียงต่างๆ มิให้อีกที่ก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือ ในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการ กิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

- 1) มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำสัปดาห์ (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)
- 2) มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)
- 3) มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำหรือก่อนเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)
- 4) มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทาน อาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ)
- 5) มีกิจกรรมอาสาตาวินัยปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข)
- 6) มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้อยู่เป็น)
- 7) มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์หรือในวันพระ (เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)

8) มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความดี)

9) ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล/วินัย ด้วยปัญญา)

สัปปุริสธรรม 7 : คุณสมบัติของผู้บริหารการศึกษาวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักสัปปุริสธรรม อันเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นคนดี มีคุณธรรม มีหลักในการวินิจฉัยสั่งการ ในการบริหารงานและในการวินิจฉัยสั่งการนั้น มีสิ่งที่ควรพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ ส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง และส่วนที่เป็นเรื่องของการตัดสินใจในคุณค่าสำหรับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ก็ยึดถือองค์ประกอบทั้งสองประการเป็นหลักเช่นเดียวกัน หลักธรรมของพระพุทธศาสนาย่อมพูดถึงสิ่งที่ถูกที่ควรอยู่เสมอ คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีทั้งส่วนที่เป็นปฏิญยานิยามคือข้อเท็จจริง กับส่วนที่เป็นจริยธรรมหรือเรื่องของการตัดสินใจในคุณค่า ดังหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ได้แก่

1) ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักหลัก รู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติ ตามเหตุผล เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพการงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรและอย่างไร จึงเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2) อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือจุดมุ่งหมาย คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นเพื่อประโยชน์และประสงค์อย่างไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไรที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงานอย่างนั้นๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดี หรือผลเสียอย่างไรดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้ความหมายของคติธรรมคา และประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3) อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือรู้ตามความเป็นจริงว่า โดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม สถานะของตนว่า อยู่ในสถานะไหน แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุงส่งเสริม ทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกจุด ตรงทางที่จะให้เจริญงอกงามบังเกิดผลดี จะรู้จักตนได้ก็โดยการใช้วิธีโยนิโสมนสิการ คือการใส่ใจพิจารณาโดยแยกกายและการอาศัยกัลยาณมิตรคอยตักเตือนชี้แนะ

4) มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและการทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่างๆ

5) กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงานปฏิบัติกรต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

6) ปรีชาญาณตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือรู้จักถิ่น รู้จักชุมชน และชุมชนผู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา ควรต้องทำกริยาอย่างไร ต้องพูดอย่างไร ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างไร มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร มีความต้องการอย่างไร ความเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์

7) บุคคลัญญาตา หรือ บุคคลปโรปรัชญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คิดอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ตำหนิ ยกย่อง หรือแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะเกิดผลดี เป็นต้น

การถือหลักสามัคคีธรรมในการทำงาน การบริหารงานนั้นส่วนหนึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสามัคคีธรรมของกลุ่มคนที่มาร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ความร่วมแรงร่วมใจและความสามัคคีของสมาชิก ในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถที่จะช่วยเสริมสร้างความสมัคสมานสามัคคีแก่สมาชิกผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี โดยจะให้ผลทั้งทางด้านผลงานและน้ำใจ เพราะถ้าแต่ละคนปฏิบัติตามหลักธรรมได้ถูกต้อง หลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี เช่น หลักสารณียธรรม หลักสังฆวัตถุ 4 หลักพรหมวิหารธรรม การยึดถือหลักเหตุผล ความยุติธรรม เป็นต้น และ หลักอภิปรายนิยธรรมที่สอนเน้นให้มีความสามัคคีพร้อมเพรียงในหมู่คณะ และความสำคัญของการบริหารงานในรูปของหมู่คณะอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาหลักธรรมข้างต้นประกอบกับเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ทรงคุณค่าและมุ่งส่งเสริมสามัคคีธรรมในการทำงาน

นอกจากนี้ในเทศกถุณาชาดก ได้แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของผู้ปกครองและหลักในการดำเนินนโยบายการบริหารงานไว้ ทั้งด้านการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานซึ่งเนื้อความโดยสรุปว่า

1) พระราชา ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และนักการเมือง ต้องไม่มักโกรธ และจะต้องไม่ตัดสินใจในกิจการทั้งหลายในขณะที่กำลังมีความโกรธ

2) ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และนักการเมือง ต้องมีจิตใจต่อบุคคลทั้งปวง ไม่ประมาทมีความอุตสาหะในกิจทั้งหลาย

3) ผู้ปกครอง และ ผู้บริหาร พึงแต่งตั้งข้าราชการที่เป็นปราชญ์ มีความฉลาดรอบรู้ในเรื่องผลประโยชน์ของชาติ เก็บความลับได้ดี ไม่เป็นนักเลงอบายมุข ไม่มีประวัติเสื่อมเสียเรื่องทุจริต เป็นที่ไว้วางใจได้ ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญที่จะแสวงหา ดูแลรักษาและพัฒนาผลประโยชน์ของประเทศชาติให้เจริญงอกงาม

4) ผู้ปกครองและผู้บริหาร พึงบริหารการเงินการคลังด้วยตนเอง ไม่ไว้วางใจใครให้จัดการเรื่องทรัพย์สินและกัณฑ์ยืมสินแทนผู้ปกครองต้องมีความรอบรู้ได้รายจ่ายของแผ่นดินอย่างละเอียด

5) ผู้ปกครองและผู้บริหาร ต้องบำรุงขวัญและกำลังใจคนทำงานอย่างใกล้ชิด และยุติธรรมโดยยกย่องคนที่ควรยกย่องชมคนที่ควรชม

6) ผู้ปกครองและผู้บริหาร ต้องเรียงลำดับภารกิจที่จะต้องทำแต่ละเรื่องก่อนหลังและต้องเข้าใจในเรื้องนั้นๆ อย่างถูกต้องถ่องแท้

7) ผู้ปกครองและผู้บริหารต้องหมั่นเยี่ยมเยียนปฏิสัมพันธ์ หรือชี้แนะเรื่องราวต่างๆ แก่ประชาชนที่อยู่ในชนบทห่างไกล

8) ผู้ปกครองและผู้บริหารต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เป็นธรรม ย่อมทำลายทรัพย์สินของแผ่นดินและทำรัฐสีมาให้พินาศ

9) ผู้ปกครองและผู้บริหารไม่พึงมอบภาระด้านรัฐกิจแก่บุคคลอื่นหรือ ไม่พึงดำเนินการด้วยตนเองด้วยความเร่งร้อนจนเกิดเหตุ เพราะหากเกิดความผิดพลาดขึ้นมา ย่อมจะประสบกับความเดือดร้อนในภายหลังได้ พึงปฏิบัติราชการ ทั้งปวงด้วยวิจรรณญาณที่ละเอียดถี่ถ้วน

10) ผู้ปกครองและผู้บริหารไม่พึงละเลยการบำเพ็ญบุญกุศล และไม่ตกเป็นทาสของความโกรธ เพราะตระกูล ที่มั่งคั่ง หรือประเทศที่มั่งคั่งต้องประสบกับความหายนะเพราะ ความโกรธมาแล้ว

11) ผู้ปกครองและผู้บริหารและนักการเมือง ไม่พึงคำริว่าตนเป็นใหญ่แล้วกดขี่ประชาชน อย่าทำให้ประชาชนภายในรัฐต้องได้รับความเดือดร้อน

12) ผู้ปกครอง และ ผู้บริหาร หรือนักการเมืองไม่พึงลุ่มหลงกามคุณ เพราะจะเป็นเหตุให้ โภคทรัพย์พินาศและชื่อเสียงเกียรติยศจะเสื่อมเสีย ต้องหมั่นบำเพ็ญบุญกุศลเสมอๆ

13) ผู้ปกครอง และ ผู้บริหาร หรือนักการเมืองต้องเป็นคนมีปัญญา เพราะถึงแม้ว่าจะมีกำลังด้านอื่นๆ คือ กำลังแขน กำลังทรัพย์ กำลังแห่งชาติตระกูลสูง กำลังแห่งอำมาตย์ แต่ถ้าขาดปัญญาแล้ว ตำแหน่งก็รักษาไว้ไม่ได้ แผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ก็ถูกผู้มีปัญญาตีแย่งชิงไปเสียจึงสมควรสั่งสมปัญญาเพื่อจะได้เป็นเครื่องมือในการปกครอง จะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติยศชื่อเสียงผู้ปกครองที่มีปัญญา ถึงแม้ว่าจะคราวอัปจนก็สามารถแก้ไขปัญหาให้ผ่านพ้นไปด้วยดีได้

แต่คุณธรรมทุกหมวดที่ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานนั้น จะต้องนำไปบริหารตนก่อน แล้วจึงนำไปบริหารคนและบริหารงานในภายหลัง เพราะว่าความสามารถในการที่จะบริหารคนหรือบริหารงานนั้นเริ่มต้นมาจากการบริหารตนทั้งสิ้น และการบริหาร เหนือจากการยึดมั่นในผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่จะทำให้งานนั้น สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี นั่นคือ บุคลากร หลักการของทฤษฎี ถือว่า การที่จะตั้งระเบียบแบบแผนขององค์กรไว้ให้พิจารณาถึงตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติย่อมจะไม่ได้ผล เพราะบุคลากรในหน่วยงานเป็นคนย่อมมีความรู้สึกความต้องการ และมีอารมณ์ จึงมีแนวคิดพื้นฐานโดยมีความเชื่อว่า บุคคลมีความต้องการขวัญและกำลังใจ เป็นเรื่องสำคัญในการทำงาน ปริมาณและผลผลิตของงานให้อยู่กับสภาพว่าร่างกาย จิตใจ ของบุคลากร และสภาพแวดล้อมขององค์กร ผลตอบแทนทางจิตใจมีผลต่อการทำงานมากกว่าเงินเดือน โดยเฉพาะบุคลากรระดับสูง นอกจากนี้ สิ่งสำคัญ คือ คน กับ งาน ผู้บริหารที่ดีจะต้องคำนึงถึงผู้ปฏิบัติงาน และเป้าหมายขององค์กร และต้องดู สถานการณ์ ในการทำงานด้วย เพราะสถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดว่า ควรจะใช้มนุษย์สัมพันธ์อย่างไร จึงจะเหมาะสม ดังนั้น ผู้บริหาร จนถึงระดับ ผู้ปฏิบัติงานการมีมนุษย์สัมพันธ์อย่างไรจึงจะได้ผลผลิต ทำให้งานมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงช่วยแก้ปัญหาช่องว่างระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง ตลอดจนช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

สรุป

การบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ไม่ได้เป็นเรื่องเก่าตกยุคล้าสมัยตามกาลเวลา แต่กลับยืนหยัดคงทนต่อการพิสูจน์ ดังเช่นสัปปุริสธรรม 7 ที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัยอย่าง เช่น ปัจจุบันได้อย่างสอดคล้อง การบริหารยุคใหม่จึงควรต้องมีความสมดุลในสองด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการบริหารผสมผสานกับแนวคิดตะวันตก อันจะเป็นส่วนส่งเสริมการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ก็เป็นเครื่องควบคุมยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ให้บุคคลใช้ความรู้ความสามารถไปในทางที่ผิด หรือใช้แบบสุดโต่งเกินความพอดี ซึ่งจะส่งผลเสียต่อตนเองและองค์กรตลอดจนสังคมโดยรวมในอนาคตได้ การใช้หลักพุทธธรรมจะทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ เป็นการสร้างสานึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสานึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2475). *การพัฒนาองค์กรและบุคลากร: แนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่.
- เจษฎา นอกน้อย. *แนวคิดการบริการทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- กรมการศาสนา. *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. (2545). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544*. (2545). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ).
- กรมวิชาการ. *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. (2545). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว. กรมสามัญศึกษา. *คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร*. (2535). กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.
- กรมอาชีพศึกษา. (2543). *การปรับเปลี่ยนกรอบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษากรมอาชีพศึกษา*. (29 กันยายน 2543) : 14.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: องค์การขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

โกวิท ประवालพฤษ์และภนิดา คูสกุล. (2527). *พัฒนาการของจริยธรรมสาขาวิชาศึกษาศาสตร์*.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2535). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*.
กรุงเทพฯ: ประชาชน.

สมาธิภาวนา : แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทย
Meditation: The Guide for Sustainable Development in Thai Society

พระครูสังฆรักษ์จันทน์ ภาวนาธรรมโม (สุวรรณपाल)¹

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ความเจริญทางเทคโนโลยี สภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ต้องการความรวดเร็ว ทำให้คนมีสมาธิสั้น โดยเฉพาะในวงการศึกษาเด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่มีความสามารถในการเรียนรู้ลดน้อยลง การนำหลักสมาธิภาวนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาสมาธิในพระพุทธศาสนาหากนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับระบบการศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันจะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมการพัฒนา จะทำให้เป็นคนที่มีคุณภาพเพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : สมาธิภาวนา การพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทย

Abstract

At present time, there are many changes in society. Since technological invention and economic competition grows rapidly, human beings cannot concentrate on single focus. This problem was not restricted only on business areas but also education. The potentiality in learning of children decreased. Therefore, application of meditation would be the solution in Thai society. Meditation practice is the key for development in the future.

Keyword: Meditation, Sustainable Development, Thai Society

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในรูปแบบต่างๆมีผลกระทบต่อการศึกษาโดยเฉพาะในสังคมไทยการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญที่สุดของประเทศ เป็นแหล่งความรู้ และพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความพร้อมที่จะออกไปอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งการผลิตบุคลากรไปสู่สังคมนั้นมิใช่จะปรับปรุง ส่งเสริม

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

แต่ทางด้านความรู้และความสามารถในวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงด้านการปลูกฝัง อบรม ให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพด้วย ทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการประกอบวิชาชีพเป็นอย่างมากหากบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพของตนก็จะทำให้งานที่ทำเป็นสิ่งที่ง่ายและเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน อย่างเต็มความสามารถ นอกจากนี้ยังเกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขในการทำงาน (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545: 4)

การศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับระดับความคิด สติปัญญาและการแสดงออกที่เป็นกำลังคนระดับสูงให้กับประเทศ การศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นการศึกษาที่เป็นไปตามสภาพส่วนตัวของผู้เรียนและสังคมนั้นๆ สำหรับในส่วนของบุคคลที่เลือกเข้ามาศึกษานี้เป็นบุคคลที่ต้องการเพิ่มศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ และยกระดับมาตรฐานของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาการและวิชาชีพปัจจัยที่มีอิทธิพล ในเรื่องดังกล่าวคือ ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ อายุ การศึกษา ที่ได้รับนับว่าทุกเรื่องเป็นสิ่งสำคัญเหมือนคำกล่าวที่ว่า การที่บุคคลเข้ามาศึกษาต่อก็เพื่อที่จะได้รับความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะที่เหมาะสมกับปริญญาของแต่ละบุคคล เข้ามาศึกษาและเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถหางานทำได้ตรงกับความรู้ความสามารถหรือทักษะที่ตนได้เล่าเรียนมา (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2542 : 27-36) มีคำกล่าวอีกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อ คือ ค่านิยมในปริญญา การได้รับปริญญาจะมีประโยชน์ในการทำงาน เพราะลักษณะการทำงานหลายอย่างในประเทศไทย ขึ้นอยู่กับปริญญาไม่ใช่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ความสามารถในการศึกษาต่อในระดับปริญญาที่แตกต่างกัน โดยเหตุผลอย่างมีปัจจัยเกี่ยวเนื่องแตกต่างกันตามวัย ฐานะ โอกาส และปัจจัยอื่นๆ อีกหลายด้าน นอกจากนี้ยังมีแรงจูงใจในการศึกษาต่อส่วนมากจะมุ่งไปสร้างเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ (ลิขิตกุล กุรัตนรักษ์, 2547: 1) อย่างไรก็ตามหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มุ่งฝึกปฏิบัติให้เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาตามหลักสติปัญญาซึ่งเป็นกิจกรรมทางจิต มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจในตนเอง แต่การมั่นใจตนเองจะต้องค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาจากจิตใจของตนเอง ซึ่งว่าเป็นเครื่องช่วยพัฒนาจิตของตนเองและสามารถช่วยแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ดังนั้น หลักพระพุทธศาสนา มีกระบวนการพัฒนาดน คนและงาน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือการฝึกจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอันจะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทความนี้ผู้เขียนมุ่งชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของสมาธิและการประยุกต์ใช้สมาธิให้เกิดผลดีแก่ตนเองและสังคม

ความหมายของสมาธิในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาให้ความหมายของสมาธิมากมายแต่ เมื่อกล่าวโดยสรุป “สมาธิ” คือ ความตั้งมั่นของจิตหรือสภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด จนมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียวของกุศลจิต หรือความไม่ยอมให้จิตฟุ้งซ่านไปตามกระแสของกิเลส จนเป็นการดำรงจิตและเจตสิกไว้ในอารมณ์เดียวได้ด้วยดีอย่างสม่ำเสมอ”

ในพุทธศาสนาท่านเน้นที่สัมมาสมาธิ (Right concentration) ซึ่งแปลว่า จิตตั้งมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน บางแห่งท่านกล่าวว่า สมาธิก็คือ “จิตตเสกัคคตา” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “เอกัคคตา” และในพระสูตรบางที่หมายถึง “สมาธิ นทริย” (ส.มท.19/868/262)

ฉะนั้น สัมมาสมาธิ คือ สมาธิที่ใช้เพื่อจุดมุ่งหมายในการใช้ปัญญาที่รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ดับกิเลสเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น ไม่ใช่การมีฤทธิ์ หรือเพื่อชกชวนให้บุคคลหลงมกมาย

หรือเพื่อเป็นผลในทางสนองความอยากของมนุษย์ ซึ่งท่านแสดงไว้ว่า “สัมมาสมาธิ ได้แก่ ยถาสมาธิ (สมาธิที่แท้หรือสมาธิที่ตรงตามสภาวะ) นิยานิกสมาธิ (สมาธิที่นำออกจากวิญญู) คือ นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์หรือสู่ความเป็นอิสระ) กุศลสมาธิ (สมาธิที่เป็นกุศล)” (สงคณ.อ.244) จิตที่เป็นสมาธิ มีความหมายเดียวกับจิตที่เป็นกุศล คำว่า กุศล ในความหมายหลักคือ โกศลสัมมุต ได้แก่ ภาวะที่จิตประกอบด้วยปัญญา สงบสว่าง มองเห็นรู้เท่าทันตามความเป็นจริง เป็นกุศลธรรมที่มีโยนิโสมนสิการ รู้จักคิดแบบแยกกาย มีใจอันฉลาดเป็นปทัฏฐาน จิตที่เป็นสมาธิมีลักษณะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้า จึงจัดเป็นมรรคข้อสุดท้าย ที่มีความละเอียดเพราะเป็นการอบรมพัฒนาจิตใจหรือเป็นสนามรวมของการปฏิบัติให้เกิดปัญญา ก่อนจะรู้ว่าลักษณะจิตที่เป็นสมาธิเป็นอย่างไรควรกล่าวถึงสมาธิในพระพุทธศาสนา มี 2 แบบคือ สมาธิ คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน กรรมฐานคือ อารมณ์ของจิต ที่ยกขึ้นมาปฏิบัติ เพื่อทำให้ใจสงบและพัฒนาปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริง ในไตรสิกขา ศีลสมาธิ ปัญญา สมถกรรมฐานเป็นอุบายวิธีทำให้ใจสงบ วิปัสสนากรรมฐานเป็นอุบายวิธีให้ เรื่องปัญญา

สมาธิภาวนาประยุกต์ในทัศนะของดิช นัท ฮันท์

ดิช นัท ฮันท์ คำว่า “ดิช” ในเวียดนามใช้เรียกพระ มีความหมายว่าเป็นผู้สืบทอดพุทธศาสนา “นัท ฮันท์” เป็นนามทางธรรมของท่าน มีความหมายว่า “การกระทำเพียงหนึ่ง” (One Action) ท่าน ดิช นัท ฮันท์ พระมหาเถระ ในพุทธศาสนานิกายเซน ชาวเวียดนาม ผู้ซึ่งนำพาให้ผู้คนได้ประจักษ์ถึงการนำพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับ ชีวิตประจำวันอย่าง สอดคล้องกลมกลืน (Applied Buddhism) ตลอดชีวิตนักบวชของท่านได้เขียนหนังสือและบทกวี ไว้มากมายเพื่อเผยแพร่วิถีแห่งพุทธธรรม ผลงานของท่านได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วโลกมากกว่า 80 เล่ม จำนวนตีพิมพ์มากกว่า 1,500,000 เล่ม เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในโลกตะวันตก ในช่วงที่บ้านเมืองของท่านมีความเดือดร้อนจากภัยสงคราม ท่านพยายามอย่างยิ่งที่จะใช้หลักพุทธศาสนาเพื่อนำพาผู้คน ให้กลับสู่สันติภาพ ในจิตใจของตน เพื่อนำไปสู่การหยุดการก่อสงครามในทุกระดับ จนกระทั่ง มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ (Martin Luther King, Jr.) ได้เสนอ ท่านดิช นัท ฮันท์ รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ปัจจุบันท่าน ดิช นัท ฮันท์ พำนักอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพลัม (Plum Village) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของฝรั่งเศส เป็นชุมชนแห่งการฝึกปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีสติของพุทธบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา ชุมชนหมู่บ้านพลัมมีกระจายอยู่ในหลายประเทศ อาทิประเทศฝรั่งเศส อเมริกา เยอรมัน ฮองกง และล่าสุดที่ประเทศไทย คือสถานปฏิบัติธรรมหมู่บ้านพลัมนานาชาติ ณ บ้านสระน้ำใส ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ท่านมีแนวคำหลายมากมายแต่สำคัญหลักหนึ่งคือ การดำเนินชีวิตและฝึกปฏิบัติตามข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการนี้ คือการนำพาพวกเราเข้าสู่หนทางของผู้ตื่นรู้ (พระโพธิสัตว์) ข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการนี้ แสดงให้เห็นหนทางแห่งพระพุทธองค์ อันตั้งอยู่บนพื้นฐานทางจิตวิญญาณและจริยธรรมแห่งโลก เมื่อเราตระหนักรู้ว่าเรากำลังอยู่บนหนทางแห่งพระพุทธองค์ เราจะไม่มีเหตุผลอันใดที่จะต้องเป็นกังวลกับปัจจุบัน และหวาดกลัวต่ออนาคต ฝึกอบรมสติ 5 ประการ

ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 1 การปกป้องชีวิตด้วยความตระหนักรู้ถึงความทุกข์จากความรุนแรง และการทำลายชีวิต ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานที่จะบ่มเพาะปัญญาเห็นแจ้งของความเชื่อมโยง

สัมพันธ์กัน ของสรรพสิ่ง (การเป็นดั่งกันและกัน) และหล่อเลี้ยงเมตตากรุณาจิตให้แบ่งบาน เพื่อที่จะปกป้องชีวิตของมนุษย์ สัตว์ พืช และสภาพแวดล้อมของ สรรพชีวิตเหล่านั้น

ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 2 ความสุขอันแท้จริงด้วย ความตระหนักรู้ถึงความทุกข์จากการหาผลประโยชน์ส่วนตัว การลักขโมย การกดขี่ ความอยุติธรรมทางสังคม ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานว่า จะทำทานด้วยการแบ่งปันเวลา พลัง และทรัพย์สิน ให้แก่ผู้ที่มีความจำเป็น ไม่ว่าจะโดยทาง ความคิด คำพูด และการกระทำในชีวิตประจำวันก็ตาม ข้าพเจ้า ตั้งจิตมั่นว่า จะไม่ลักขโมย และไม่ครอบครอง สิ่งที่ควรเป็นของผู้อื่น

ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 3 ความรักที่แท้จริง ด้วย ความตระหนักรู้ถึงความทุกข์จากการประพฤติดิฉันในกาม ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานว่าจะบ่มเพาะความรับผิดชอบ และ เรียนรู้วิธีที่จะปกป้อง ความปลอดภัย และความซื่อสัตย์ของปัจเจกบุคคล คู่สมรส ครอบครัว และสังคม ข้าพเจ้ารู้ว่าการมีเพศสัมพันธ์ และการมีความรัก นั้นเป็นสองสิ่งที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้น การมีความสัมพันธ์ทางเพศอันเนื่องด้วยความใคร่ จะนำมาซึ่งความทุกข์และความแตกแยกยาวนานให้กับตัวข้าพเจ้าเอง และบุคคลอื่นอยู่เสมอ ข้าพเจ้าตั้งปณิธานที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวมีเพศสัมพันธ์ โดยปราศจากความรักที่แท้จริง และ พันธะสัญญาอย่างเปิดเผยเป็นทางการในระยะยาวต่อกัน

ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 4 การใช้วาจาแห่งความรักและฟังอย่างลึกซึ้ง ด้วย ความตระหนักรู้ถึงความทุกข์จากการกล่าวถ้อยคำ ที่ขาดความยั้งคิด และ ขาดความสามารถที่จะฟังอย่างลึกซึ้ง ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานที่จะเรียนรู้การใช้วาจาที่ไพเราะเปี่ยมด้วยความรัก และ การตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะช่วยหยิบยื่นความเบิกบาน แบ่งเบาความทุกข์ของผู้อื่น สร้างความสุขสันติ และ พื้นฟูความปรองดอง สามัคคีระหว่างทุกคน ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนา

ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 5 การบำรุงหล่อเลี้ยงและเยียวยา ด้วยความตระหนักรู้ถึงความทุกข์จากการบริโภคที่ขาดสติ ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานว่าจะเรียนรู้วิธีการแปรเปลี่ยน และบ่มเพาะสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ เพื่อตัวเอง ครอบครัวและสังคม ด้วยการกิน ดื่ม บริโภคอย่างมีสติ (มูลนิธิหมู่บ้านพลัม, 2554: 116-122)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นการนำหลักสมาธิภาวนามาประยุกต์และฝึกปฏิบัติโดยการอบรมสติเพื่อให้เกิดสมาธิและนำไปประยุกต์กับหลักการของศีล 5 อันควรเป็นหลักการพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

ลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิ

ลักษณะของจิตที่เป็นสมาธินั้น ย่อมต้องเป็นจิตที่ฝึกเพื่อเสริมสร้างคุณภาพและสมรรถภาพ เรียกว่า อธิจิตตสิกขา มีลักษณะสำคัญ ซึ่งพระธรรมปิฎก ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. แข็งแรงมีพลังมากท่านเปรียบไว้ว่า เหมือนกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลไปในทิศทางเดียวกัน ย่อมมีกำลังแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลพลากระจ่ายออกไป
2. ราบเรียบสงบซึ่ง เหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดผ่าน ไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อมไหว
3. ไสกระจ่าง เหมือนน้ำสงบนิ่งไม่เป็นริ้วคลื่นและฝุ่นละออง ที่มีก่ตตะกอนนอนก้นหมดมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัด

4. นุ่มนวล ควรแก่งาน หรือเหมาะกับการใช้งานไม่เครียด ไม่กระด้างไม่วุ่นวาย ไม่ชุ่มฉ่ำ ไม่สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวาย (พระธรรมปิฎก, 2538 : 830)

ฉะนั้นความหมายของสมาธิ มีไวพจน์ คือ “เอกัคคตา” แปลว่า ภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียว ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุผู้บำเพ็ญวัตร ชื่อว่า บำเพ็ญศีล ผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีปัญญาย่อมประสบเอกัคคตาจิต ผู้มีจิต ไม่ฟุ้งซ่าน มีอารมณ์อย่างเดียวย่อมเห็นธรรมโดยชอบ เมื่อเห็นพระสัทธรรมย่อมพ้นจากทุกขได้...” ดังนั้น การพัฒนาจิตด้วยการทำสมาธิสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ตลอดเวลา และเมื่อจะทำกิจอื่นใดแล้วหากเกิดความรู้สึกหม่นหมอง หงุดหงิด เบื่อหน่าย ฯลฯ ก็ต้องรู้เท่าทันนิเวรณ 5 อันเป็นศัตรูของสมาธิเพื่อแก้ไข กำหนดสติให้รู้ทัน ไม่ให้กามราคะครอบงำจิตได้สมาธิเกิด จิตจะผ่องใส ในการดำเนินชีวิตทางโลก จะประสบความสำเร็จ เช่น การเรียน การทำงาน นอกจากนี้หากคนในสังคม ศึกษาปฏิบัติให้แจ่มแจ้ง ความขัดแย้ง ปัญหาสังคมจะไม่เกิด โดยเฉพาะผู้นำ การเมืองจักสามัคคี ไม่คดโกง นอกจากนี้ การทำสมาธิขั้นฌานสามารถดับอาสวะได้ คือพ้นทุกข์ แต่ต้องใช้อิทธิบาท 4 เป็นหลักปฏิบัติอย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุปว่า สมาธิเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้จิตผ่องใสเป็นหนึ่ง รู้แจ้งตามความเป็นจริงทั้งในทางโลกีย์ และโลกุตระ อันบุคคลควรใส่ใจในการฝึกปฏิบัติ และศึกษาให้เข้าใจกระบวนการในหลักและวิธีที่จะทำให้นิเวรณหลุดพ้นทาง เพื่อให้เกิดสมาธิในชั้นฌาน อันมีญาณหยั่งรู้กิจต่างๆอย่างแยบคาย และนิมิตควรแก่งานเพื่อการใช้ปัญญาวิปัสสนาดับอาสวะกิเลส เข้าถึงพระนิพพาน เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นกระบวนการ ของจิตที่ถูกพัฒนาด้วยกำลังของสมาธิ ว่าจะมีพลังที่แข็งแกร่งทำให้กิเลสไม่พุดหรือฆ่ากิเลสได้สิ้นเชิง ย่อมมีประโยชน์และคุณค่ามาก ที่ว่ามีมากนั้นมียังไรควรพิจารณาต่อไป

คุณค่าของสมาธิ

การฝึกอบรมเจริญสมาธิมีประโยชน์ในด้านต่างๆ คือ ได้ทิฐฐธรรมสุขวิหาร เพื่อการได้ญาณทัสสนะ และเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะ ซึ่งท่านได้สรุปอานิสงส์ ของการฝึกสมาธิไว้ 5 ประการ คือ (พระธรรมปิฎก, 2538: 837)

1. เป็นวิธีการพักผ่อนอย่างสุขสบายในปัจจุบัน (ทิฐฐธรรมสุขวิหาร) เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนาสมาธิ คือ ระดับฌาน สำหรับพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ทำกิจเพื่อความหลุดพ้นเสร็จสิ้นแล้ว ไม่ต้องใช้ฌานเพื่อบรรลุ ภูมิธรรมใดๆ ต่อไปอีก ดังพุทธพจน์ว่า “ฌานเหล่านี้เรียกว่าเป็นทิฐฐธรรมสุขวิหาร ไฉนวินัยของพระอริยะ”

2. เป็นบาทหรือเป็นปัทมฐานแห่งวิปัสสนา ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนาก็ได้ หรือขั้นอุปปาจาระก็พอได้แต่ไม่โปร่งนัก ประโยชน์ข้อนี้ใช้สำหรับพระเสขะและปุถุชน ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงเจริญสมาธิเกิด ภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง”

3. เป็นบาทหรือเป็นปัทมฐานแห่งภิญญา ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนาสำหรับผู้ได้สมบัติ 8 แล้วเมื่อต้องการภิญญา ก็อาจทำให้เกิดขึ้นได้ ดังพุทธพจน์ว่า “จิตนุ่มนวลควรแก่งาน...จะนุ่มนวลไปเพื่อประจักษ์แจ้งด้วยภิญญา ซึ่งธรรมที่พึงประจักษ์แจ้งด้วยภิญญาอย่างใดๆ ก็ถึงความ เป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่”

4. ทำให้ได้ภพพิเศษ คือ เกิดในภพที่ดีที่สูง ข้อนี เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนา สำหรับ ปุถุชนผู้ได้ฌานแล้วและฌานมิได้เสื่อมไปเสีย ทำให้ได้เกิดในพรหมโลก ดังพุทธพจน์ว่า “เจริญ ปรุฌมานขั้นปริตตกุศลแล้ว เกิดที่ไหน? ย่อมเข้าร่วมพวกเทพพรหมปารีสัชชา” อย่างไรก็ตาม แม้สมาธิ ขั้นอุปจารก็สามารถให้ภพพิเศษ คือ กามาวจรสวรรค์ 6 ได้

5. ทำให้เข้านิโรธสมาบัติได้ ข้อนี เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนา สำหรับ พระอรหันต์หรือ พระอนาคามี ผู้ได้สมาบัติ 8 แล้ว ทำให้เสวยความสุขอยู่ได้โดยไม่มีจิตตลอดเวลา 7 วัน อ่างญาณใน นิโรธสมาบัติ

จะเห็นว่า คุณค่าของการเจริญสมาธิ สามารถดับอาสวะกิเลสได้ โดยสิ้นเชิง และ ใช้เป็นบาท ฐานในการสร้างปัญญาสำหรับเสขะหรือปุถุชน เป็น ปทัฏฐานแห่งอภิญา สำหรับผู้ที่ได้สมาบัติ 8 แล้ว ทำให้ได้ภพพิเศษ คือ เกิดในภพที่ดีที่สูงขึ้น สำหรับปุถุชนที่ได้ฌานแล้วไม่เสื่อมทำให้เข้านิโรธ สมาบัติได้ สำหรับพระอรหันต์ หรือ พระอนาคามี และเมื่อใช้ ปัญญาวิปัสสนา ยกจิตขึ้นสู่พระไตร ลักษณะ เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้มรรคผล นิพพาน เป็นเป้าหมายที่แท้จริง คือ พันทุกข์ทั้งหมดนี้ เป็นคุณค่าที่ผู้ปฏิบัติได้บรรลุจุดมุ่งหมายของสมาธิแล้ว

บริบทองค์ความรู้เชิงบูรณาการ

สมาธิยังมีคุณค่า บริบทองค์ความรู้เชิงบูรณาการ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วอีกมากมาย อาจเป็นประโยชน์ เกื้อกูลขณะปฏิบัติสู่เป้าหมายสูงสุด หรือผลพลอยได้จากการปฏิบัติ ซึ่งท่านพระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เสนอไว้ พอสรุปได้ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , 2546: 834-835)

1. สามารถพัฒนาสุขภาพจิต และบุคลิกภาพให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ เป็นภูมิคุ้มกันโรค ทางจิต ใช้จิตที่เป็นสมาธิ เป็นฐานปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน คือดำเนินชีวิตอย่างมีสติรู้ทันพฤติกรรม ทางกาย วาจา ใจ ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์และความเป็นไป ไม่ให้เป็นพิษภัยอันตรายแก่ชีวิตและ จิตใจได้

2. ทำให้จิตใจผ่อนคลาย เมื่อเครียดจากงาน หรือการรอคอย บางคนอาจใช้ อานาปานสติ กำหนดดูลมหายใจ เข้าออก เป็นต้น

3. เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเรียน เพราะจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ไม่ ฟุ้งซ่าน ย่อมช่วยทำงานให้ได้ผลดี ป้องกันอุบัติเหตุ เพราะเมื่อมีสมาธิย่อมมีสติกำกับอยู่ เป็นจิตที่ เหมาะกับการใช้งานอย่างยิ่ง

4. ช่วยเสริมสุขภาพและแก้ไขโรค เพราะกายกับใจอาศัยกัน เช่นคนป่วยด้วยโรคทางกาย จิตใจก็พลอยป่วยด้วย ตรงข้ามเมื่อมีเรื่องป่วยทางจิต ทำให้กายป่วยไปด้วย ส่วนผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง สมบูรณ์โดยเฉพาะจิตที่หลุดพ้นเป็นอิสระ เมื่อเจ็บป่วยกายก็อยู่ที่กาย จิตไม่ป่วยด้วย ข้ายังกำหนดจิตที่มีพลังช่วยผ่อนเบาอาการเจ็บป่วยทางกายได้ด้วย จิตที่มองใสต้องการอาหารน้อยลง เช่น พระที่บรรลุ ธรรมมีปิติเป็นภักษา ฉันทอาหารมีอเดียวแต่ผิวพรรณผ่องใสมาก โรคทางกายหลายชนิดเกิดจากความ แปรปรวนของจิต เช่น ความมักโกรธ ความกุ่มกั่งงวล ทำให้ปวดศีรษะ เป็นแผลในกระเพราะอาหาร เมื่อทำจิตใจให้ดีจะหายได้ เป็นต้น

สมาธิวิปัสสนาเครื่องมือพัฒนาเชิงพุทธ

คุณค่าของสมาธิวิปัสสนาเป็นเครื่องมือพัฒนาเชิงพุทธ ที่สำคัญของมนุษย์ และเป็นที่ต้องการของสังคม เพราะทำให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง คำว่า การพัฒนาหมายถึงการทำให้ดีขึ้น จะดีได้ต้องมีเครื่องมือดี สมาธิวิปัสสนาเป็นเครื่องมือพัฒนาเชิงพุทธที่ดีเนื่องจาก

1. **มีศีลเป็นบาทฐานรักษากาย** เป็นความรอบรู้ทางโลกที่ทำให้คนซื่อสัตย์ สุจริต คอยกำกับกายวาจาใจ ให้เกิดความพอประมาณไม่โลภ มากไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีความสมดุล ไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง เป็นความสุข ความเจริญทางกายเปรียบเหมือน เรือที่มีหางเสือคอยค้ำค้ำท้ายพร้อมที่จะเดินทางไปยังจุดหมาย คือพร้อมรับการพัฒนา ในขั้นจิตใจต่อไป

2. **มีสมาธิเป็น** เครื่องมือพัฒนาจิตใจ คือ มีสติระลึกรู้ตัวตลอดเวลาเพื่อกำกับการกระทำด้วยความเพียร ที่กล้าแกร่งไม่ขาดสาย ทำให้เกิด ภูมิคุ้มกันที่ดี มีอัปमानธรรม ความไม่ประมาทในการเดินยืน นั่ง นอน เพื่อทำกิจต่างๆ ของชีวิต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ป้องกันกิเลส ที่จะมาระทอบใจเกิดความตึงมาจากภายใน ลดละความโลภ มีเมตตาที่เป็นอัมปัญญา แก่ผู้อื่นโดยปราศจากเงื่อนไข มั่นฝึกฝนให้ต่อเนื่อง จะเกิดองค์ธรรมในขั้นสูงสุด คือ ปัญญา

3. **มีปัญญาเป็นทางส่องสว่าง** เป็นปัญญาที่รู้ชัดในความเป็นจริง เป็นปัญญา 3 ระดับ คือ ปฏิบัติปัญญา ปรีชาปัญญาและปฏิเวธปัญญา สามารถพิจารณาด้วยเหตุผล มีความรอบครอบปราศจากอคติ รู้แจ้งแทงตลอดหมายถึง แสงทะลุกิเลสที่ห่อหุ้มจิตใจให้หลุดพ้น เห็นความจริงของโลกในตัวเองและโลกธรรมชาติ ตามนัยของ ปฏิจจสมุพบาท และกฎไตรลักษณ์ สามารถเดินทางสายกลางด้วยญาณปัญญา อันเป็นภูมิคุ้มกันที่ประเสริฐ ปลอดภัยโดยแท้

นอกจากนี้ยังสามารถแก้ไขพฤติกรรมให้เป็นคนดี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง รักษาโรคได้เรียนเก่ง เสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้ที่ปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมายแล้ว จะเชื่อมั่นศรัทธา มุ่งทำความดี เพื่อช่วยสังคม เมตตาช่วยเหลือ เกิดความละเอียดรอบาป หรือเป็นสมาธิจิตว่าง เกิดปัญญา จะทำให้มีพลัง ในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เช่น เป็น ผู้นำ หัวหน้าครอบครัว ผู้ปกครอง นักการเมือง นักศึกษาและประชาชน ข้าราชการ เมื่อทุกคนทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ สังคมจะสงบเรียบร้อย ทุกอย่างพัฒนาไปด้วยกันอย่างสมดุล จนเกิดสันติสุข อย่างยั่งยืน เพราะได้ใช้เครื่องมือตามแนววิถี “พุทธ “ คือ ปฏิบัติภาวนาให้เกิด สมาธิปัญญา มั่นคงได้

สรุป

การเจริญสมาธิภาวนา ตั้งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยการศึกษาอบรม เชื่อมมั่นในพระรัตนตรัย มีคุณธรรมจริยธรรม หมั่นเพียรในการสวดมนต์ภาวนา แผ่เมตตา เพื่อละตัณหา ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต แก้ปัญหา ด้วยวิธีการทางปัญญา และเหตุผล โดยยึดหลักความจริงของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่ต้องใช้อำนาจการ ตลบับตาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ เมื่อปฏิบัติได้แล้ว ก็ประพฤติตนอยู่ในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลในครอบครัว ชุมชน สังคม แนะนำสั่งสอนช่วยเหลือผู้ที่ไม่รู้ ให้รู้ตามภูมิธรรมที่มี ช่วยเหลือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นผู้นำในการอบรมปฏิบัติธรรม เช่น วันสำคัญ จัดปฏิบัติธรรม บริจาคทำบุญ เป็นต้น ให้การศึกษาอบรมปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา เพื่อสร้างปัญญาด้วยธรรมโดยจริงจังพร้อมเพรียงกัน ให้เป็นประเพณีวัฒนธรรม

พื้นฐานแก่ครอบครัวสังคม โดยบิดามารดาเป็นผู้นำ สมาชิกในครอบครัว ทำตามด้วยการไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล ปฏิบัติธรรมให้เป็นชีวิตประจำวันเหมือนรับประทานอาหาร เข้าวัดฟังธรรมใน กิจกรรมประเพณี เพื่อปลูกฝัง สร้างคุณธรรม อันเป็นกำแพงรักษาบุตรธิดาให้รู้จักธรรมชาติของ มนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพมหานคร : สกายบุ๊กส์.
- พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตโต). (2550). *ทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัลลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *สู่การศึกษาแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. *แก่นพระพุทธศาสนา*. (2548). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิหมู่บ้านพลัม. (2554). *ภาวนาด้วยหัวใจ คู่มือภาวนาตามแนวหมู่บ้านพลัม*. กรุงเทพมหานคร: สสส.
- ลิขิตกุล กุศลรัตน์รักษ์. (2547). *การศึกษาประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามกรอบการรับรู้ของนิสิต*. ปริญญาโท กศ.ม. การอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. *การเรียนรู้ตลอดชีวิต*. (2542). ในรวบรวมบทความวิชาการอุดมศึกษา : ประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง อุดมศึกษาในทศวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: พรินต์โพร.

ระเบียบการส่งต้นฉบับ “วารสารสังคมมนุษย์”

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์วารสารสังคมมนุษย์ ซึ่งเป็นวารสารที่ออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 1.5 นิ้ว ด้านล่างและขวามือ 1 นิ้ว

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1.2.1 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อผู้เขียน ขนาด 14.5 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งด้านชิดขวาหน้ากระดาษ

1.2.4 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ใส่เลข footnote ด้านล่าง

1.2.5 หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 14.5 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้ายใต้ที่อยู่/หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน

1.2.6 คำสำคัญ / Keyword ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา

1.2.7 เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.8 หัวข้อเรื่อง ขนาด 14.5 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.9 หัวข้อย่อย ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.10 เนื้อหา ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่เกิน 10 หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาบทความวิจัย

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อ และที่อยู่ผู้เขียน ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนให้นำใส่ในเชิงอรรถท้ายหน้า

3. บทคัดย่อ เขียนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน

4. คำสำคัญ ระบุคำสำคัญ 3- 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไว้ท้ายบทคัดย่อ

5. บทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

6. วัตถุประสงค์ ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. วิธีการศึกษา ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย โดยกล่าวถึงวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ที่มาของกลุ่มตัวอย่าง แหล่งที่มาของข้อมูล การเก็บและรวบรวมข้อมูล การใช้เครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

8. ผลการศึกษา เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตาราง ด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดาไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูปกรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้

9. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบ การทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

10. เอกสารอ้างอิง มีการอ้างอิงหลักฐานที่ถูกต้องเหมาะสมกับข้อมูลและเนื้อหา ทั้งนี้ใน การอ้างอิงแบบในเนื้อหานั้นสามารถใช้ระบบการอ้างอิงได้ทั้งแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote) และการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา หรือ การอ้างอิงระบบนาม-ปี หรือระบบ APA ทั้งนี้การอ้างอิงในเนื้อความทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีส่วนของการอ้างอิงท้ายบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อบทความ

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

2. รายงานทางวิชาการ

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน.(ปีที่พิมพ์).ชื่องานวิจัย.เมืองที่พิมพ์: หน่วยงานที่เผยแพร่.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต/วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. ชื่อสถานศึกษา.

4. รายงานการประชุม
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม. วันเดือนปีที่จัด.
สถานที่จัด. เลขหน้า.
5. วารสาร
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์), เลขหน้าแรก-หน้า
สุดท้าย.
6. หนังสือพิมพ์
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปี เดือน วันที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.
7. สื่ออินเทอร์เน็ต
ชื่อ-นามสกุลผู้เผยแพร่. (ปี เดือน วันที่อ้างอิง). ชื่อเรื่อง. จำนวนหน้า. เรียกใช้เมื่อ ปี เดือน วันที่เข้าถึง
ข้อมูลจาก <http://www.???com>

หมายเหตุ การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

การเรียงลำดับข้อมูลภายในบทความทางวิชาการ

1. ชื่อเรื่อง (ไทย – อังกฤษ): สื่อถึงความคิดสำคัญของเรื่อง/ผู้เขียน
2. ชื่อที่อยู่ผู้เขียน (ไทย – อังกฤษ) : หน้าที่ตำแหน่งทางวิชาการให้ระบุตำแหน่ง
ทางวิชาการ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนโดยใส่ไว้ในเชิงอรรถด้านล่าง
3. บทคัดย่อ (ไทย – อังกฤษ) : สรุปความคิดสำคัญของเรื่อง
4. คำสำคัญ (ไทย – อังกฤษ) : ระบุคำสำคัญ 3– 5 คำ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
5. ความนำ/บทนำ : แสดงเนื้อหาและความสำคัญของเรื่องที่จะเขียนอย่างกว้าง ๆ
6. เนื้อหา (ปรากฏตามหัวข้อ): ประกอบด้วยย่อหน้าที่แต่ละย่อหน้าแสดงความคิดหรือ
ประเด็นสำคัญเพียงเรื่องเดียว เนื้อหาจึงแสดงรายละเอียดเฉพาะเป็นประเด็น ๆ ไป
7. การอภิปราย (ปรากฏตามหัวข้อ) : การวิเคราะห์ วิพากษ์ และ/หรือสังเคราะห์ (ถ้า
แยกเป็นหัวข้อมักเป็นวิจัยเชิงปริมาณ)
8. สรุป : แสดงคำตอบหรือความคิดที่ได้อย่างกว้าง ๆ
9. เอกสารอ้างอิง : มีการอ้างอิงหลักฐานที่ถูกต้องเหมาะสมกับข้อมูลและเนื้อหา ทั้งนี้ใน
การอ้างอิงแบบในเนื้อหานั้นสามารถใช้ระบบการอ้างอิงได้ทั้งแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote)
และการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา หรือ การอ้างอิงระบบนาม-ปี หรือระบบ APA ทั้งนี้การอ้างอิงใน
เนื้อความทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีส่วนของส่วนอ้างอิงท้ายบทความ และห้ามใส่
เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อบทความ

